EXISTĂ PREDICAT VERBAL COMPUS ÎN LIMBA ROMÂNĂ ?

C. DIMITRIU

1. În literatura românească de specialitate, *conceptul și termenul de predicat verbal compus (complex)* au apărut tîrziu, la începutul celei de a doua jumătăți a secolului nostru [1], și, după mai puțin de trei decenii de căutări, se

[1] Trecînd peste aprecierea – mai mult sau mai puțin întîmplătoare – a lui Alexandru Philippide că un verb ca *pot* la optativ urmat de un alt verb „arată posibilitatea" (*Gramatica elementară a limbii române*, Iași, 1897, p. 325; vezi și «Cuprinsul», care la §100 trimite la „verbe modale"), notăm lucrările în care se abordează în mod special problema predicatului verbal compus și, implicit, a semiauxiliarelor: Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, București, 1954, p. 434–435, 583–584 (= *Iordan 1954*); Gh. Nedioglu, *Predicatul verbal*, LR, V, 1956, nr. 3, p. 34–45; nr. 4, p. 49–57; nr. 5, p. 23–36 (= *Nedioglu I, II, III*); Valeria Guțu, *Semiauxiliarele de mod*, SG, I, 1956, p. 57–81 (= *Guțu I*); Valeria Guțu Romalo, *Semiauxiliare de aspect?*, LR, X, 1961, nr. 1, p. 3–15 (= *Guțu II*); Gh. N. Dragomirescu, *Auxiliarele modale*, LL, VII, 1963, p. 231–256 (= *Dragomirescu 1963*); *Gramatica limbii române* publicată sub auspiciile Academiei, București, 1963, I, p. 204–206, II, p. 98 (= *Gram. Acad., I, II*); Pompiliu Dumitrașcu, *În legătură cu predicatul multiplu și cel complex*, CL, IX, 1964, nr. 1, p. 59–66 (= *Dumitrașcu 1964*); Ștefan Hazy, *Predicate verbale compuse?*, CL, X, 1965, nr. 2, p. 289–297 (= *Hazy 1965*); Ecaterina Teodorescu, *Însemnări pe marginea auxiliarelor de modalitate*, AF, XVII, 1966, p. 137–142 (= *Teodorescu 1966*); C. Dimitriu, *Observații în legătură cu verbele semiauxiliare de aspect*, LR, XVI, 1967, nr. 4, p. 297–303 (= *Dimitriu I*); Iorgu Iordan, Valeria Guțu Romalo, Alexandru Niculescu, *Structura morfologică a limbii române contemporane*, București, 1967, p. 85 (= SMLRC); A. Mișan, *Categoria gramaticală a aspectului verbal*, I, CL, XIV, 1969, nr. 2, p. 265–278; II, XV, 1970, nr. 1, p. 131–143 (= *Mișan I, II*); D. Irimia, *Semiauxiliarele*, AF, XXI, 1970, p. 79–96 (= *Irimia I*); Gh. Constantinescu, *Particularitățile semantice și sintactice ale verbului* **a trebui**, LR, XIX, 1970, nr. 1, p. 15–24 (= *Constantinescu I*); idem, *Particularitățile morfologice ale verbului* **a trebui**, LL, XXIV, 1970, p. 163–173 (= *Constantinescu II*); G. G. Neamțu, *Despre auxiliare, cu privire specială la* **a fi**, CL, XVI, 1971, nr. 2, p. 355–363 (= *Neamțu 1971*); Valeria Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române*, București, 1973, p. 129–131 (= *Guțu III*); D. Irimia, *Structura gramaticală a limbii române. Verbul*, Iași, 1976, p. 145–156 (= *Irimia II*); Iorgu Iordan, Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, București, 1978, p. 447–451 (= *Iordan–Robu 1978*); C. Dimitriu, *Gramatica limbii române explicată. Morfologia*, Iași, 1979, p. 195–208 (= *Dimitriu II*); G. G. Neamțu, *Despre construcția „a trebui + participiu"*, LR, XXIX, 1980, nr. 5, p. 511–514 (= *Neamțu*

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

poate spune că au fost principial abandonate [2]. Toți susținătorii predicatului verbal compus (complex) apreciază că în structura acestuia intră un verb semiauxiliar (numit uneori și auxiliar [3]) și un verb de bază. Inventarul semiauxiliarelor – limitat numeric, dar nu același la toți specialiștii – cuprinde două grupe de verbe. Prima grupă o constituie semiauxiliarele de mod care – la cei ce s-au preocupat de problema semiauxiliarelor în ansamblu, chiar dacă nu le-au grupat în exact aceeași manieră – sînt în număr de **patru** (*a putea, a trebui, a fi, a avea* la *Hazy 1965* și SMLRC sau *a putea, a trebui, a vrea, a ști* la *Iordan 1954*), **cinci** (*a putea, a trebui, a fi, a avea, a voi* la *Nedioglu I, II, III* sau *a putea, a trebui, a fi, a avea, a veni* la *Dimitriu I, II, III*), **șase** (*a putea, a trebui, a fi, a vrea/a voi, a veni, a avea* la *Dragomirescu 1963, Gram. Acad., I, II* și *Irimia I, II, III, a putea, a trebui, a avea, a fi, a veni, a părea* la *Iordan–Robu 1978* sau *a fi, a veni, a trebui, a avea, a vrea, a putea* la *Coteanu 1982)* sau **șapte** (*a putea, a trebui, a avea, a fi, a vrea/a voi, a veni, a părea* la *Guțu I*). Lăsînd la o parte verbele care semantic nu indică în mod obișnuit modalitatea (*a ști,* la *Iordan 1954, a părea,* la *Guțu 1956* și *Iordan–Robu 1978*), precum și verbul *a vrea,* la care există două posibilități de construcție din punctul de vedere al persoanei gramaticale (la aceeași persoană cu verbul guvernat și la persoană diferită față de verbul guvernat – vezi *Dimitriu II,* p. 198), *rămîn cinci verbe semiauxiliare de mod asupra cărora ne oprim în cele ce urmează, și anume,* **a putea, a trebui, a fi, a avea și a veni.**

1980); C. Dimitriu, *Gramatica limbii române explicată. Sintaxa,* Iași, 1982, p. 187–188 (= *Dimitriu III*); I. Coteanu, *Gramatica de bază a limbii române,* București, 1982, p. 248–250 (= *Coteanu 1982*); D. Irimia, *Structura gramaticală a limbii române. Sintaxa,* Iași, 1983, p. 71 (= *Irimia III*). Principalele idei din lucrările citate mai sus se regăsesc, într-o formă sau alta, și în literatura de specialitate privitoare la limba rusă; vezi, de exemplu, *Современный русский язык* под редакцией В. А. Бехошатковои, Москва, 1981, „составное глагольное сказуемое", p. 420 sqq., *Русская грамматика,* II, *Синтаксис,* Москва, 1980, p. 122–123 ș.a. Menționăm și faptul că în cîteva gramatici ale limbii engleze aparținînd unor autori neanglofoni se întîlnesc în principiu aceleași idei privitoare la predicatul verbal compus; vezi, de exemplu, N. A. Kobrina, E. A. Korneyeva, *An Outline of Modern English Syntax,* Moscow, 1965, "The Compound Predicate", p. 20 sqq.; Leon Levițchi, Ioan Preda, *Gramatica limbii engleze,* București, 1967, „Predicatul verbal compus (The Compound Verbal Predicate"), p. 221 sqq. ș.a.

[2] Această apreciere este motivată de faptul că, după numeroasele lucrări în care se abordează direct această problemă din 1956 și pînă în jurul lui 1980 (vezi nota anterioară), în ultimul deceniu nu pot fi citate studii speciale privitoare la predicatul verbal compus (complex), iar lucrările de sinteză recente menționează „realitatea" în discuție *mai ales* pentru a o nega: toate verbele de modalitate (*a putea, a trebui* etc.) și de aspect (*a începe, a prinde* etc.) – găsim la Theodor Hristea, *Sinteze de limba română,* ediția a III-a, București, 1984, p. 312 – „au valoare predicativă atunci cînd sînt la un mod personal și e bine ca ele să fie separate, la analiza sintactică, de verbul următor"; „faptul că verbele de modalitate și cele de aspect... sînt insuficiente din punct de vedere lexical nu este în măsură să împiedice interpretarea lor drept predicate" – apreciază Mioara Avram în *Gramatica pentru toți,* București, 1986, p. 264.

[3] O denumire mai deosebită, anume, *auxiliare modal–sintactice contextuale,* apare la *Neamțu 1971,* p. 361.

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

Cea de a doua grupă este a semiauxiliarelor de aspect, care din punct de vedere semantic pot arăta: începutul acțiunii, acestea putînd fi **trei** (*a începe, a se pune, a (se) porni* la *Hazy 1965* sau *a începe, a prinde, a se pune* la *Dimitriu I, II, III*), **patru** (*a începe, a porni, a prinde, a se apuca* la *Iordan 1954* sau *a sta, a vrea, a trage, a da* la *Irimia I, II, III*), **cinci** (*a începe, a apuca, a prinde, a da, a sta* la *Coteanu 1982*), **șapte** (*a începe, a (se) porni, a (se) apuca, a sta, a da, a lăsa, a-i veni* la *Nedioglu III*), **opt** (*a (se) apuca, a căuta, a da, a începe, a încerca, a (se) porni, a prinde, a sta* la *Iordan–Robu 1978*) sau **14** (*a începe, a prinde, a se pune, a (se) porni, a se apuca, a bufni, a izbucni, a podidi, a purcede, a se scula, a se ridica, a se lua, a se duce, a da dosul* la *Guțu II*); continuarea acțiunii, unde se indică **un** verb (*a continua* la *Iordan 1954*) sau **două** (*a urma, a continua* la *Guțu II, Hazy 1965, Dimitriu I, II, III, Iordan–Robu 1978*); sfîrșitul acțiunii, la care se spune că verbele pot fi **trei** (*a înceta, a termina, a sfîrși* la *Iordan 1954* sau *a sfîrși, a isprăvi, a termina* la *Hazy 1965*), **cinci** (*a termina, a încheia, a se opri, a isprăvi, a sfîrși* la *Dimitriu I, II, III*), **șapte** (*a înceta, a isprăvi, a se opri, a conteni, a ajunge, a apuca, a izbuti* la *Guțu II*) sau **opt** (*a apuca, a conteni, a găta, a isprăvi, a înceta, a mîntui, a sfîrși, a termina* la *Iordan–Robu 1978*). Considerînd accidentale verbele pe care – mai ales din cauza sensului lor – le întîlnim într-un singur studiu (*a căuta, a vrea, a încerca* etc.) și lăsînd la o parte și pe acelea cu circulație restrînsă (*a bufni, a găta, a purcede* etc.), reținem pentru discuții șapte semiauxiliare care arată începutul acțiunii (*a începe, a (se) porni, a prinde, a apuca, a sta, a da, a (se) pune*), două care arată continuarea acțiunii (*a continua, a urma*) și cinci care arată încheierea acțiunii (*a termina, a sfîrși, a isprăvi, a conteni, a înceta, a se opri*) [4].

Nici în legătură cu forma flexionară a verbului de bază nu există unitate de vederi, în sensul că – făcînd abstracție de oscilațiile ce apar uneori la unul și același cercetător [5] – se apreciază că verbul de bază poate sta numai la conjunctiv (*Nedioglu I, II, III*), la conjunctiv, infinitiv, supin (*Coteanu 1982*), la conjunctiv, infinitiv, supin, participiu (*Iordan 1954, Gram. Acad., I, II, Hazy 1965, Dimitriu I, II, III*) sau la conjunctiv, prezumtiv, infinitiv, supin și participiu (*Guțu I, II, Dragomirescu 1963, Iordan–Robu 1978*). Sîntem de părere că pentru comentariile pe care le facem în continuare este util să pornim de la ultima

[4] Comentariile pe care le facem în privința verbelor de mod și de aspect pe care le-am reținut aici pot viza, la rigoare, și verbele pe care, cu motivația arătată, le-am lăsat la o parte.

[5] De exemplu, la *Irimia I* găsim că verbul de bază poate sta la conjunctiv, infinitiv sau prezumtiv, dar că există și unități sintactice cu un al doilea verb la participiu sau supin „mai mult sau mai puțin discutabile" (p. 95); același autor, însă (*Irimia II*) se oprește mai ferm la conjunctiv, prezumtiv și infinitiv (p. 146), dar în exemplificare (p. 153–154) apare și participiul; în sfîrșit, la *Irimia III* predicatul verbal compus este exemplificat numai cu conjunctivul (p. 71), iar structura *a trebui + participiu* este considerată „predicat verbal dezvoltat" (p. 70–71).

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

ipoteză, întrucît aceasta conține numărul maxim de forme flexionare ale verbului de bază susceptibile de a face parte din predicatul verbal compus.

2. Cercetarea științifică modernă tinde să perfecteze sistemele și microsistemele existente ale științelor sau să imagineze noi sisteme și microsisteme care să permită analiza *întregii* realități avute în vedere – adică fără rest – și să conțină *cît mai puține* contradicții (înlăturarea tuturor contradicțiilor din știință avem convingerea că reprezintă un ideal ce nu va putea fi niciodată atins [6]). Din această perspectivă, abordînd din nou problema predicatului verbal compus, urmărim să vedem dacă – *în consens cu ideile principial admise în gramatica românească actuală* – predicatul verbal compus este o realitate care poate fi acceptată sau care trebuie negată. În demersul nostru, vom raporta predicatul verbal compus, în a cărui structură intră un „verb semiauxiliar" și un „verb de bază" (vezi 1), pe de o parte la predicatul nominal [7], care conține un verb copulativ și un nume predicativ, iar pe de altă parte, la formele flexionare compuse [8] ale tuturor verbelor, ce sînt alcătuite din unul sau mai multe verbe auxiliare și un verb de bază.

„Verbele semiauxiliare", atunci cînd au fost acceptate ca atare, au fost dispuse într-o clasă – cu omogenitate redusă – mai ales pe baza criteriului semantic: „semiauxiliarele", ca elemente componente ale predicatului verbal compus, pot fi de mod, dacă indică prin excelență posibilitatea sau necesitatea (*a putea, a trebui, a fi* etc.), și de aspect, dacă indică începutul, continuarea sau sfîrșitul acțiunii (*a începe, a continua, a sfîrși* etc. – vezi finalul la 1). Aceste particularități semantice justifică faptul că *toate* verbele „semiauxiliare" – dar numai atunci cînd au calitatea de „semiauxiliare" – sînt *insuficiente*, avînd fie una, fie două *valențe obligatorii* [9] (a căror satisfacere condiționează existența unei

[6] În această privință, „adevărul" a fost sugerat cu cîteva secole înaintea erei de către Platon în *Republica*, prin extraordinara metaforă a peșterii (*Opere*, V, București, 1986, p. 312–315).

[7] În comparație cu teza că trebuie renunțat la predicatul nominal, teza că predicatul nominal poate fi admis ni se pare mai convenabilă (vezi *Dimitriu III*, p. 195 sqq.).

[8] După cîte știm, pînă în momentul de față nu s-au adus argumente convingătoare împotriva admiterii formelor flexionare *compuse* ale verbelor românești.

[9] Preocupări teoretice privitoare la valențele verbului apar la noi cu cîteva decenii în urmă, în acest sens putînd cita pe Sextil Pușcariu, *Limba română, I, Privire generală*, București, 1940, p. 149 sqq., care (pornind de la Karl Bühler, *Sprachtheorie. Die Darstllungsfunktion der Sprache*, Iena, 1934) arată că verbele impersonale nu au goluri (*plouă*), verbele intranzitive au un gol înainte (*apa* **curge**), iar verbele tranzitive pot avea două goluri, unul înainte și altul după (*mama* **îmbracă** *copilul*) sau trei goluri, unul înainte și două după (*tata* **a împrumutat** *vecinului coasa*). Mai tîrziu, teoria „golurilor" – numite valențe – a fost utilizată de Valeria Guțu Romalo, *În problema clasificării verbelor. Încercare de clasificare sintagmatică*, SCL, XIV, 1963, nr. 1, p. 29–43, care, pornind de la enunțuri predicative minime alcătuite din verb și „nume" fără prepoziție, în nominativ, genitiv, dativ, acuzativ și/sau cazul x (ultimul în contexte ca *a alege pe cineva* **deputat**), grupează verbele românești în 16 clase.

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

comunicări finite minime [10]) ce pot fi, în topica obiectivă, la stînga sau la dreapta „semiauxiliarului" respectiv. Valenţele obligatorii pot fi satisfăcute, la verbele „semiauxiliare", numai [11] de „nume" (substantive şi substitutele lor pronominale şi numerale) neprecedate sau precedate de prepoziţii, de adjective de provenienţă verbală sau de verbe: **ei/doi** *pot* **merge**, **cartea** *trebuie* **citită** etc. Subliniem faptul că, aşa cum în limba română nu există nici un verb care să fie *numai* copulativ sau *numai* auxiliar, ci unul şi acelaşi corp fonetic verbal este admis ca predicativ într-un context şi copulativ sau auxiliar în altul, tot la fel limba română nu dispune de nici un verb care să fie întotdeauna „semiauxiliar", ci un singur corp fonetic verbal este acceptat ca „semiauxiliar" într-o structură şi predicativ (eventual copulativ sau auxiliar) în alta. În consecinţă, cele spuse mai sus în legătură cu valenţele obligatorii ale verbelor „semiauxiliare" sînt valabile numai la structurile în care verbele respective sînt admise ca „semiauxiliare", nu şi la acelea în care acelaşi corp fonetic verbal funcţionează ca predicat sau cu o altă valoare. Aşa stînd lucrurile, la cele 20 de „semiauxiliare" pe care le-am reţinut pentru analiza de faţă vom lua în consideraţie numai structurile în care acestea au fost admise de către unul sau mai mulţi specialişti ca reprezentînd un element component al predicatului verbal compus. În acest sens, notăm în tabelul de mai jos tipurile de structuri în care „semiauxiliarele" avute în vedere au fost considerate elemente componente ale predicatului verbal compus în diversele stiluri ale limbii literare moderne, cu menţiunea că între ceea ce la un moment dat este *literar* şi *neliterar* nu se poate face o distincţie netă (Vezi tabelul 1).

Structurile incluse în tabel permit aprecierea că unele verbe „semiauxiliare" au în mod evident două valenţe obligatorii în anumite tipuri de contexte (*a putea*, tipurile a, c; *a trebui*, tipul f; *a fi*, tipurile e, f; *a avea*, tipurile b, c, d; *a veni*, tipurile a, b, c; *a începe, a (se) porni, a prinde, a continua, a urma*, tipurile a, b; *a (se) apuca, a conteni*, tipurile a, b, c; *a sta, a da*, tipul a; *a se pune, a termina, a sfîrşi, a isprăvi, a înceta, a se opri*, tipul a), altele sau aceleaşi au de asemenea în mod evident o singură valenţă obligatorie (*a trebui*, tipurile a, g; *a fi*, tipurile a, d, g), iar la altele sau la aceleaşi, pentru precizarea

[10] Pe lîngă valenţele obligatorii, care condiţionează existenţa unei comunicări minime finite, verbele – atît cele „semiauxiliare", cît şi cele predicative – pot avea şi valenţe facultative, a căror satisfacere nu este obligatorie pentru realizarea unei comunicări minime finite. De exemplu, un predicativ ca *ninge*, cu valenţa obligatorie *zero*, are valenţe facultative pentru „nume" în acuzativ (**îl** *ninge*), pentru adverbe (*ninge* **frumos**) etc; un „semiauxiliar" ca *termină*, cu valenţe obligatorii pentru nominativul şi acuzativul „numelor", are şi valenţe facultative pentru adverb (*el termină cartea* **acum**) etc.

[11] La aceste părţi de vorbire comune „semiauxiliarelor" şi predicativelor, la verbele predicative trebuie adăugat – uneori – şi adverbul, care satisface valenţele obligatorii ale unor verbe ca *a se comporta, a se purta* etc. (de exemplu, *el* **se comportă** *frumos*).

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

numărului de valenţe sînt necesare unele comentarii (*a putea,* tipul b; *a trebui,* tipurile b, c, d, e; *a fi,* tipurile b, c; *a avea,* tipul a).

Tabelul 1

Verbul	Tipurile de structuri admise de cel puţin un specialist ca reprezentînd un predicat verbal compus
a putea	a) el *poate* să citească b) dreptatea *nu poate* să existe c) omul *poate* vorbi
a trebui	a) *trebuie (trebuia* etc) să merg (să mergi etc) b) eu *trebuie (trebuia* etc) să merg (să mergi etc) c) eu *trebuiam* să merg d) el *trebuie* să fi afirmat că... e) el *trebuie* să fi rîzînd şi acum f) balanţa *trebuie* echilibrată g) *trebuie* subliniat că...
a fi	a) *era* să cad (să cazi etc) b) eu *era să cad* c) eu *eram să cad* d) dacă *este* să dai ceva, dă e) *nu*-i *era* a lucra f) multe *sînt* de spus pe lume g) *nu* mai *este* de trăit cu...
a avea	a) pentru examen, tînărul *are* să citească materia cerută b) în 1893, poetul *avea* să publice opera sa capitală c) el *nu are* a se plînge de prieteni d) el *are* de recitat o poezie
a veni	a) îi *vine* să alerge b) îi *vine* a zburda c) cererea aceasta *vine* rezolvată de altcineva
a începe, a (se) porni, a prinde, a continua, a urma	a) el *începe* să povestească b) el *începe* a se preocupa de...
a (se) apuca, a conteni	a) el *nu se apucă* să înveţe b) la el găina *a apucat* a cînta în casă c) ea *nu se apucă* de plîns
a sta, a da	a) el *stă* să cadă
a se pune, a termina, a sfîrşi, a isprăvi, a înceta, a se opri	a) ea *se pune* pe sporovăit

3. La verbele „semiauxiliare" cu două valenţe obligatorii evidente, valenţa obligatorie din stînga – în opica obiectivă – este ocupată de obicei de nominativul unui „nume", care funcţionează ca subiect al „semiauxiliarului" şi al verbului „de bază" (*a putea,* tipurile a, c; *a trebui,* tipul f; *a fi,* tipul f; *a avea,* tipurile b, c, d; *a veni* tipul c; *a începe, a (se) porni, a prinde, a continua, a urma,* tipurile a, b; *a (se) apuca, a conteni,* tipurile a, b, ç; *a sta, a da,* tipul a; *a*

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

se pune, a termina, a sfîrși, a isprăvi, a înceta, a se opri, tipul a) și doar uneori de dativul „numelui", care îndeplinește funcția de complement indirect numai pe lîngă „semiauxiliar" (*a fi,* tipul e; *a veni,* tipurile a, b). Cît privește valența obligatorie din dreapta – în topica obiectivă –, aceasta poate fi ocupată la verbele respective considerate „semiauxiliare" de:

– un verb la conjunctiv: – *a putea,* tipul a: el poate *să citească*;
– *a avea,* tipul b: în 1883, poetul avea *să publice* opera lui capitală;
– *a veni,* tipul a: îi vine *să alerge*;
– *a începe, a (se) porni, a prinde, a continua, a urma,* tipul a: el începe *să povestească*;
– *a se apuca, a conteni,* tipul a: el nu se apucă *să învețe*;
– a sta, a da, tipul a: el stă *să cadă*;

– un verb la infinitivul cu *a*: – *a fi,* tipul e: nu-i era *a lucra*;
– *a avea,* tipul c: el nu are *a se plînge* de prieteni;
– *a veni,* tipul b: îi vine *a zburda*;
– *a începe, a (se) porni, a prinde, a continua, a urma,* tipul b: el începe *a se preocupa* de...;
– *a se apuca, a conteni,* tipul b: la el, găina a apucat *a cînta* în casă;

– un verb la infinitivul fără *a*: – *a putea,* tipul c: omul poate *vorbi*;

– un verb la supin: – *a fi,* tipul f: multe sînt *de spus* pe lume;
– *a avea,* tipul d: el are *de recitat* o poezie;
– *a (se) apuca, a conteni,* tipul c: ea nu se apucă *de plîns*;
– *a se pune, a termina, a sfîrși, a isprăvi, a înceta, a se opri,* tipul a: ea se pune *pe sporovăit*;

– un adjectiv de proveniență participială: – *a trebui,* tipul f: balanța trebuie *echilibrată*;
– *a(i) veni,* tipul c: cererea aceasta vine *rezolvată* de altcineva;

Pentru interpretarea structurilor în care valența obligatorie din stînga „semiauxiliarului" este ocupată de nominativ, iar valența obligatorie din dreapta – în topica obiectivă – de modul conjunctiv, considerăm util să relevăm cele două caracteristici esențiale pe care trebuie să le aibă un verb oarecare pentru a funcționa ca predicat. Dat fiind faptul că predicatul propoziției tip (bimembre,

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

cu topică obiectivă) a fost imaginat – potrivit opiniei celei mai răspîndite – după predicatul judecății și că *prin predicatul judecății „se spune ceva" despre subiectul judecății* [12], urmează în mod logic că prima caracteristică esențială pentru ca un verb să funcționeze ca predicat al propoziției este aceea de *a transmite o* **informație semantică** atribuibilă subiectului de către vorbitor (reversul medaliei înseamnă că verbul care nu transmite o informație semantică nu poate îndeplini funcția sintactică de predicat al propoziției). Cea de a doua caracteristică esențială pentru predicativitatea verbelor vizează informația gramaticală: verbul care, în calitatea sa de predicat, „spune ceva" despre un „nume"-subiect se acordă cu acesta din urmă în categoriile gramaticale comune părților de vorbire în care se concretizează cele două funcții; cum categoriile gramaticale comune tuturor verbelor și „numelor" sînt persoana și numărul, urmează că pot funcționa ca predicat formele verbale (modale) care au capacitatea de a se atribui „singure" persoanelor gramaticale I, a II-a și a III-a singular și plural existente la „nume" [13] (corolarul înseamnă că formele verbale ce nu se pot atribui „singure" persoanei gramaticale – la singular și plural – a „numelui"-subiect nu pot funcționa ca predicat).

Din punctul de vedere al acestor două caracteristici esențiale găsim că, în toate tipurile de contexte în care valența din dreapta a „semiauxiliarului" bivalent este consumată de un conjunctiv, conjunctivul poate să îndeplinească singur [14] funcția de predicat, întrucît transmite o anume informație semantică despre subiect identificabilă printr-un sinonim sintetic sau perifrastic (vezi dicționarele la verbele *a citi, a publica, a povesti* etc.) și se atribuie prin desinențe, alternanțe fonetice [15] etc. nominativului persoanei gramaticale – aflată la un anumit număr – a „numelui" ce funcționează ca subiect pentru conjunctivul respectiv (și pentru „semiauxiliarul" care-l precede pe acesta). Cu alte cuvinte, *nu există nici un motiv obiectiv pentru negarea funcției de predicat a conjunctivului verbelor noționale,* justificarea încadrării acestuia în predicatul verbal compus aflîndu-se de obicei în aprecieri generale și destul de evazive: *„începe să vorbească* este echivalent semantic desăvîrșit al lui *începe a vorbi,* prin urmare și echivalentul sintactic, în sensul că prima perifrază verbală constituie, la fel cu sinonima ei, predicatul propoziției (în ciuda faptului că constă din două forme verbale, ambele predicative și personale)" – *Iordan 1954,* p. 584; două

[12] Pentru o prezentare a relațiilor dintre propoziție și judecată, vezi *Dimitriu III,* p. 10 sqq.

[13] Pentru o prezentare a problemei modurilor personale, vezi *Dimitriu II,* p. 217 sqq.

[14] Subliniem că această apreciere vizează numai verbele admise ca predicative; dacă verbele la conjunctiv sînt copulative (pentru comentarea ipotezei că nu există verbe copulative, vezi *Dimitriu III,* p. 195), atunci conjunctivul respectiv aparține unor predicate nominale.

[15] Pentru prezentarea tuturor mărcilor de persoană și număr la verb, vezi *Dimitriu II,* p. 332 sqq.

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

verbe la moduri personale formează un singur predicat atunci cînd „constituie laolaltă o singură **idee verbală,** avînd o singură **modalitate,** o singură **valoare temporală** și un singur **aspect verbal**" (Nedioglu I, p. 37) ș.a.

Urmărind și verbele „semiauxiliare" din aceleași tipuri de contexte, observăm că unul dintre ele, anume, *a avea* tipul b (*În 1883, poetul* **avea** *să publice opera lui capitală*), considerat uneori ca aparținînd unui predicat verbal compus [16], are condiția gramaticală a predicativității (se atribuie nominativului persoanei a III-a singular a „numelui" care este subiect și al „semiauxiliarului", și al conjunctivului), dar nu are condiția semantică a predicativității, în sensul că, *fiind vid semantic* (nu este „traductibil" printr-un sinonim sintetic sau perifrastic), nu poate „spune ceva" despre subiect. Prin absența sensului lexical, *a avea* din contextul în discuție nu poate aparține semiauxiliarelor (care **nu** *sînt vide semantic*), ci face parte din rîndul auxiliarelor care, *toate,* netransmițînd nici o informație semantică, sînt numai mărci ale categoriilor gramaticale ale verbelor pe care obligatoriu le însoțesc. Admițînd acest lucru, sîntem de părere că *avea* din contextul discutat este un auxiliar al verbului de bază *să publice,* la care marchează în primul rînd timpul – pe care timp îl numim *viitor în trecut,* pentru că pe axa temporală imaginară se plasează înaintea momentului vorbirii, dar după un reper temporal anterior momentului vorbirii – și în al doilea rînd persoana, numărul, modul și diateza. Cu alte cuvinte, în contextele de tipul *în 1883, poetul* **avea să publice** *opera lui capitală,* credem că nu este convenabil să vorbim de un predicat verbal compus cu semiauxiliarul *a avea* la imperfect, ci de un *predicat verbal simplu* la viitorul în trecut construit cu imperfectul **auxiliarului** *a avea.*

Toate celelalte „semiauxiliare" cu bivalența evidentă la care valența din dreapta este ocupată de un conjunctiv considerăm că satisfac ambele condiții ale predicativității: transmit o informație semantică decodabilă printr-un sinonim sintetic sau perifrastic și se atribuie nominativului persoanei gramaticale a „numelui" care este subiect și al „semiauxiliarului", și al conjunctivului. Informația semantică a verbelor în discuție este fie cea principală, eventual înrudită cu aceasta, fie una secundară, contextuală. La prima categorie se încadrează: *a putea* cu sensurile „a fi capabil" (*el* **poate** *să citească*), „a avea putere" (*el* **poate** *să urce muntele*), „a avea permisiunea" (*el* **poate** *să intre*) etc.; *a începe* cu sensul de „a face prima parte dintr-o acțiune" (*el* **începe** *să povestească*); *a continua* cu sensul de „a face mai departe o acțiune" (*el* **continuă** *să spere*); *a conteni* cu sensul de „a înceta să se facă o acțiune" (*el* **nu contenește** *să creadă*

[16] Acest tip de structură, conținînd, adică, imperfectul lui *a avea* + *conjunctival*, este considerat – vezi *Irimia II*, p. 154, și *III*, p. 71 – ca reprezentînd un predicat verbal compus cu un semiauxiliar de timp.

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

în oameni). Din a doua categorie fac parte: *a (se) porni, a prinde* și *a apuca* cu sensul contextual de „a începe", în comunicări ca *ea* **(se) pornește (prinde, se apucă)** *să țipe*; *a urma* cu sensul contextual de „a continua" (*el* **urmează** *să repete poezia pînă ce o învață*); *a da* și *a sta* cu sensul contextual de „a se afla pe punctul de...", „a fi în situația de...", „a vrea": *el* **stă** *să cadă, ea* **dă** *să spună*. Faptul că această informație semantică – fie principală, fie contextuală – nu este suficientă și, ca urmare, la verbul respectiv *există* întotdeauna, exprimată sau dedusă din context, o determinare completivă directă sau indirectă (în cazul nostru concretizată într-o propoziție cu predicatul la conjunctiv) nu constituie un impediment în acceptarea funcției predicative a „semiauxiliarului" în discuție, atîta timp cît se acceptă ca *predicative* toate verbele neconsiderate semiauxiliare la care complementul direct sau indirect necesar realizării unei comunicări minime finite este concretizat într-o propoziție cu predicatul la conjunctiv[17]. Compară: *el* **încearcă** s ă c î n t e cu *el* **poate (începe, prinde, continuă** etc.) s ă c î n t e ; *el* ***se*** **străduiește** s ă c î n t e cu *el* **se apucă (se pornește)** s ă c î n t e.

Că insuficiența semantică a „semiauxiliarelor" modale sau aspectuale nu reprezintă *argumentul* pentru anexarea acestora la conjunctivul următor împreună cu care să constituie un predicat verbal compus se probează și prin înlocuirea „semiauxiliarelor" cu sinonime perifrastice, de asemenea insuficiente semantic, în structurile astfel obținute acceptîndu-se *fără rezerve* două predicate verbale simple. Compară: *el* **poate** s ă c i t e a s c ă cu *el* **este capabil** s ă c i t e a s c ă ; *el* **poate** s ă u r c e *muntele* cu *el* **are putere** s ă u r c e *muntele*.

Din cele spuse mai sus rezultă – dacă aplicăm consecvent teza potrivit căreia funcția sintactică de predicat a verbelor este condiționată de un sens lexical (principal sau contextual, suficient sau insuficient) și de posibilitatea de atribuire la nominativul persoanei gramaticale, aflată la un anumit număr, a „numelui"-subiect – că așa-numitele verbe „semiauxiliare" ce *transmit* ideea de modalitate sau de aspect urmate de un alt verb la conjunctiv sînt în realitate *verbe predicative*, pentru că satisfac ambele condiții ale predicativității. În consecință, structurile de tipul *el* **poate să citească**, *el* **începe să povestească**, *el* **nu se apucă să învețe**, *el* **stă să cadă**[18] este convenabil să fie interpretate nu ca

[17] O altă soluție, pe care, însă, o considerăm mai puțin avantajoasă, ar fi aceea de a admite că **orice** succesiune *verb la un mod personal + verb la modul conjunctiv* reprezintă un singur predicat verbal compus.

[18] În legătură cu contextul *el stă să cadă*, notăm și faptul că sensul de „a se afla pe punctul de..." al așa-zisului „semiauxiliar" de aspect este posibil în asociere doar cu foarte puține verbe la conjunctiv (*stă să se prăvale, stă să ningă* și alte cîteva), ceea ce apropie această structură de îmbinările stabile de cuvinte. Cît privește structura *trage să moară* – considerată și

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

predicate verbale compuse conţinînd un „semiauxiliar" de mod sau de aspect şi un verb de bază la conjunctiv, ci ca *două predicate verbale simple* alcătuite – fiecare în parte – din cîte un verb predicativ.

4. Verbele „semiauxiliare" bivalente cu valenţa din stînga ocupată de un nominativ şi cea din dreapta de un infinitiv cu *a* au aceleaşi caracteristici semantico–gramaticale cu „semiauxiliarele" bivalente la care valenţa din dreapta este ocupată de un conjunctiv, adică: valenţa din stînga – în topica obiectivă – şi a acestor „semiauxiliare" este consumată de nominativul „numelui" ce îndeplineşte funcţia de subiect atît a „semiauxiliarului", cît şi a infinitivului; „semiauxiliarul" transmite o informaţie semantică – modalitatea sau aspectul – identificabilă prin sinonime sintetice sau perifrastice, care informaţie semantică este insuficientă, trebuind întregită – pentru realizarea unei comunicări minime finite – printr-o determinare completivă directă: *el* **nu are** (= nu este îndreptăţit) *a se plînge de prieteni.*

Dacă din punctul de vedere al verbului „semiauxiliar" structurile cu infinitivul se aseamănă cu cele cu conjunctivul, deosebirile dintre aceste două tipuri de structuri se conturează prin luarea în consideraţie a „verbului de bază": în timp ce conjunctivul este acceptat fără rezerve ca mod predicativ, în legătură cu funcţia sintactică a infinitivului opiniile actuale sînt împărţite, unii specialişti apreciind că infinitivul este întotdeauna nepredicativ, alţii că infinitivul este întotdeauna predicativ, iar alţii că infinitivul este uneori nepredicativ şi alteori predicativ [19]. Avînd în vedere că – la fel cu indicativul, conjunctivul etc. – infinitivul exprimă acţiunea ca proces şi are, pe lîngă mod, categoriile gramaticale de diateză (**a plînge/a fi plîns** *de cineva* etc.), timp (**a plînge/a fi plîns**), persoană şi număr (**a mă plînge/a te plînge/ a se plînge** etc., la fel cu **să mă fi plîns/să te fi plîns/să se fi plîns** etc.), considerăm (vezi trimiterea din nota 19) că este convenabil să apreciem că infinitivul este un mod predicativ. Dacă acceptăm această teză, atunci aprecierile pe care le-am făcut în legătură cu conjunctivul la punctul 3 sînt valabile şi aici, adică: infinitivul poate îndeplini singur, fără „semiauxiliar", funcţia sintactică de predicat, pentru că transmite o informaţie semantică despre subiect identificabilă printr-un sinonim sintetic sau perifrastic (vezi dicţionarele la *a plînge, a se preocupa, a cînta* etc.) şi se atribuie – prin formele neaccentuate şi acuzativ sau dativ ale pronumelor reflexive ori prin context – nominativului persoanei gramaticale, aflată la un anumit număr, a „numelui" ce funcţionează ca subiect şi pentru infinitiv, şi pentru „semiauxiliarul" care-l precede pe acesta. Altfel spus, în fiecare din

ea predicat verbal compus cu un „semiauxiliar" de aspect (*Irimia III*, p. 71) –, aceasta are termenii inşanjabili şi, în consecinţă, poate fi interpretată ca o îmbinare stabilă de cuvinte (perifrază sau expresie verbală), care funcţionează ca un predicat verbal simplu.

[19] Vezi *Dimitriu II*, p. 275 sqq.

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

structurile de tipul *el* **nu are a se plînge** *de prieteni, el* **începe a se preocupa** *de..., găina* **a apucat a cînta** *în casa lui* sîntem de părere că este convenabil să identificăm nu cîte un predicat verbal compus alcătuit dintr-un „semiauxiliar" de mod sau de aspect și un „verb de bază" la infinitivul cu *a*, ci *cîte două predicate verbale simple* reprezentate fiecare prin cîte un verb predicativ la un mod predicativ* : *el nu are a se plînge de prieteni* – 1. *el nu are* (= nu este îndreptățit) 2. *a se plînge de prieteni; el începe a se preocupa de...* – 1. *el începe* 2. *a se preocupa de...; găina a apucat a cînta în casa lui;* – 1. *găina a apucat* (= și-a luat și are obiceiul) 2. *a cînta în casa lui.*

* Așa cum am arătat și mai sus, în lingvistica românească există teza – foarte răspîndită – că infinitivul este un mod nepredicativ. De pe această poziție, contextele conținînd un infinitiv cu *a* precedat de un „semiauxiliar" (*el* **nu are** a s e p l î n g e *de prieteni, el* **începe** a s e p r e o c u p a *de..., găina* **a apucat** a c î n t a *în casă la el,*) cunosc două interpretări:

a) infinitivul cu *a* este întrebuințat substantival și îndeplinește funcția sintactică de complement direct – la nivelul propoziției – al verbului predicativ precedent;

b) infinitivul cu *a* reprezintă „verbul de bază" care, împreună cu „semiauxiliarul" precedent, constituie un predicat verbal compus.

Referindu-ne la prima interpretare, sîntem de părere că aceasta are dezavantajul de a avea ca punct de plecare o aserțiune ce nu poate fi susținută cu argumente convingătoare: infinitivul – găsim la *Iordan 1954,* p. 430–431 – „este forma substantivală a verbului", pentru că „arată cum se numește o acțiune considerată în afara oricărui raport cu vorbitorul sau cu împrejurările exterioare". În favoarea acestei idei se invocă uneori și faptul că infinitivul poate fi precedat de prepoziții ca *de, pentru, spre, în loc de* etc., precizîndu-se că „atîta timp cît nu avem motive de a nega valoarea de prepoziție a acestor elemente de relație în situația dată, construcția cu prepoziție apropie infinitivul de nume" (SMLRC, p. 207). Reprezentînd *forma substantivală* a verbului, infinitivul îndeplinește „funcțiuni care țin de natura sa de substantiv" (*Gram. Acad.*, I, p. 224), și anume, subiect, nume predicativ, atribut și complement.

Afirmația că infinitivul românesc *numește acțiunea în afara oricărui raport* ar putea fi considerată adevărată, dar numai pentru infinitivul fără *a* atunci cînd acesta, prin convenție lexicografică modernă, este admis ca formă neutrală a verbelor pentru inserarea acestora în dicționare. În actul vorbirii, însă, infinitivul cu *a*, la care ne referim aici (pentru infinitivul fără *a* vezi 6), contractează raporturi evidente cu contextul (de exemplu, în „Nu credeam să-nvăț *a muri* vrodată", infinitivul *a muri* intră în raport de inerență cu subiectul neexprimat *eu* și în raport de subordonare, pe de o parte, cu determinatul *să-nvăț,* iar pe de altă parte, cu determinantul *vrodată*). În raporturile contractate cu contextul, infinitivul cu *a* poate fi și juxtapus, ca în versul eminescian de mai sus, dar și joncționat prin *de, pentru, spre, în loc de* etc., ca în „vine vremea **de** *a pricepe* omul ce-i bine și ce-i rău", cînd, prin tradiție, se spune că *de, pentru, spre, în loc de* etc. reprezintă prepoziții. Potrivit convenției gramaticale universale, însă, prepozițiile, ca jonctive subordonatoare, se deosebesc de conjuncțiile subordonatoare prin unitatea sintactică la nivelul căreia marchează raportul de subordonare. Luînd în considerație acest lucru și lăsînd la o parte situațiile în care cuvinte diferite sînt, unele, întotdeauna prepoziții (de exemplu, *din*), iar altele întotdeauna conjuncții subordonatoare (de exemplu, *că*), găsim că, uneori, unul și același cuvînt poate fi atît prepoziție, cînd indică subordonarea în pro-

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

poziție, cît și conjuncție subordonatoare, cînd indică subordonarea în frază, ca în versul eminescian „**De** [= conjuncție subordonatoare] *treci codri* **de** [= prepoziție] *aramă*, **de** [= prepoziție] *departe vezi albind...*". Dacă admitem această convenție gramaticală universală, atunci constatăm că în contextele în care *de, pentru, spre, în loc de* etc. preced infinitivul cu *a* nu putem spune că infinitivul este substantiv *pentru că e precedat de prepoziție*, întrucît însăși valoarea de prepoziție sau de conjuncție subordonatoare a acestor cuvinte depinde de funcția de predicat pe care o acordăm sau nu infinitivului (dacă negăm predicativitatea infinitivului, *de, pentru, spre, în loc de* etc. sînt prepoziții, iar dacă acceptăm predicativitatea infinitivului, atunci aceleași cuvinte reprezintă conjuncții subordonatoare). Cît privește funcția sintactică de subiect, nume predicativ, atribut și complement a infinitivului cu *a*, aceasta este cu totul evidentă, astfel încît nu mai trebuie demonstrată. Este un truism, însă, faptul că o funcție sintactică se poate realiza atît în interiorul propoziției, cînd este considerată parte de propoziție, cît și în interiorul frazei, cînd este considerată propoziție principial secundară [20]. Cu alte cuvinte, funcția infinitivului de subiect dintr-un context ca „E ușor *a scrie* versuri", de complement din „Nu credeam să-nvăț *a muri* vrodată", de atribut din „Vine vremea *de a pricepe* omul..." etc. poate fi reprezentată fie printr-o parte de propoziție, dacă negăm predicativitatea infinitivului, pe care îl considerăm substantiv, fie printr-o propoziție cu predicatul la infinitiv, dacă admitem predicativitatea infinitivului, pe care îl considerăm mod al verbului.

Cele spuse mai sus ne dau dreptul să apreciem că nici unul din argumentele tradiționale invocate în literatura de specialitate nu justifică interpretarea cea mai răspîndită, potrivit căreia infinitivul cu *a* construit cu un „semiauxiliar" de mod sau de aspect reprezintă o formă substantivală cu funcția de complement direct, la nivelul propoziției, al „semiauxiliarului" respectiv (contexte de tipul *el nu are* **a se plînge** *de prieteni, el începe* **a se preocupa** *de..., găina a apucat* **a cînta** *în casă la el*).

*
* *

Cea de a doua interpretare, potrivit căreia infinitivul cu *a* reprezintă „verbul de bază" care, împreună cu „semiauxiliarul" precedent, formează un predicat verbal compus, ar putea fi convenabilă în raport cu interpretarea anterioară, *dar numai în ipoteza că nu se admite soluția modernă a predicativității infinitivului cu* **a**. Spunînd aceasta, avem în vedere unele aspecte ale informației semantice și gramaticale de la cele două verbe din tipurile de contexte în discuție. Ne referim la faptul că ceea ce vorbitorul dorește să comunice printr-un verb despre un „nume" poate reprezenta fie sensul principal al verbului respectiv, fie un sens contextual al acestuia, indiferent de caracterul lui suficient sau insuficient. Lăsînd la o parte „semiauxiliarele" utilizate cu sensul lor principal (*a începe* și *a continua*, tipul b), se observă că, la cele cu sens contextual (*a avea*, tipul c, *a (se) porni, a prinde* și *a urma*, tipul b, și *a (se) apuca*, tipul b), acest sens contextual, care ar urma să reprezinte *comunicarea* **dorită de vorbitor** *despre „nume"*, nu poate apărea decît dacă „semiauxiliarul" este asociat cu infinitivul cu *a* următor (în același fel în care un verb ca *a ajunge* poate căpăta sensul contextual copulativ de *a deveni* numai în prezența numelui predicativ exprimat sau dedus din context – *X* **ajunge** *ȘEF* –, în absența acestuia avînd sensul de bază de *a sosi: X* **ajunge** *acolo*). Compară:

[20] Vezi Mioara Avram, *Despre corespondența dintre propozițiile subordonate și părțile de propoziție*, SG, I, p. 141 sqq.

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

– *el* **nu are** (= nu posedă) *casă* cu *el* **nu are** (= nu este îndreptățit) A SE PLÎNGE *de prieteni*;

– *el* **pornește** (= pleacă) *înainte* cu *el* **pornește** (= începe) A SPUNE *că*... etc.

Apreciind că această particularitate semantică ar putea conduce la ideea unui predicat verbal compus în cazul „semiauxiliarelor" cu sens contextual (la cele cu sensul de bază, predicatul verbal compus ar trebui considerat din acest punct de vedere doar analogic), adăugăm că în favoarea acestuia se poate invoca și faptul că „semiauxiliarele" – de data aceasta atît cele cu sens contextual, cît și cele cu sens de bază – își impun categoriile gramaticale și verbului la infinitiv (principial în același fel în care un auxiliar ca *ai* din *ai citit* indică persoana a II-a singular a perfectului compus în structura complet gramaticalizată a acestui timp). Compară:

– *el* **nu are** A SE PLÎNGE *de prieteni* cu *el* **nu va avea** A SE PLÎNGE *de prieteni*, unde structura complexă negramaticalizată este concomitentă cu momentul vorbirii sau posterioară acestuia după cum „semiauxiliarul" este la prezent sau la viitor;

– *eu* **încep** (**prind** *etc.*) A SPUNE cu *tu* **începi** (**prinzi** *etc.*) A SPUNE, în care structura complexă negramaticalizată se atribuie vorbitorului sau interlocutorului după cum „semiauxiliarul" este la persoana I sau a II-a singular etc. (cînd infinitivul cu *a* este însoțit de formele neaccentuate de acuzativ sau dativ ale pronumelui reflexiv, atunci persoana și numărul structurii complexe negramaticalizate sînt indicate redundant, prin „semiauxiliar" și pronumele reflexiv respectiv).

5. Dat fiind faptul că adjectivul care consumă valența din dreapta a „semiauxiliarului" bivalent *a trebui* tipul f (prin analogie și *a veni* tipul c) *provine întotdeauna din participiul unor verbe tranzitive*, putem admite că „la origine" acest adjectiv participial al tranzitivelor a făcut parte dintr-o structură pasivă cu *a fi*, deci *balanța* **trebuie** ECHILIBRATĂ < *balanța* **trebuie** *[să fie]* ECHILIBRATĂ *[de cineva]*, după acest model realizîndu-se și structura *cererea aceasta* **vine** REZOLVATĂ *de altcineva*[21]. În funcționarea actuală a limbii române, însă, cînd este reperată nu numai structura „originară", ci și aceea în care adjectivul provenit din participiul verbelor tranzitive ocupă *singur*, adică fără auxiliar, valența din dreapta a „semiauxiliarului" *a trebui* (prin analogie și a lui *a veni*), „originea" structurii respective are importanță doar justificativă. Altfel spus, ceea ce interesează acum este nu de unde provine o structură de tipul *balanța trebuie echilibrată* și care erau „la origine" funcțiile elementelor ei constitutive, ci cum este convenabil să fie interpretată forma *„actuală"* a structurii respective și ce funcții îndeplinesc elementele componente în această formă reorganizată. Din acest punct de vedere, o structură de tipul *balanța trebuie echilibrată* este comparabilă cu o structură de tipul *romanul este de aventuri*, unde *de aventuri* este acceptat – principial – ca nume predicativ în acuzativ

[21] *Iordan 1954*, p. 434–435, arată că adjectivul în discuție își are originea în participiul perfect pasiv latinesc, în momentul de față al limbii române el putînd să apară – în afară de *a fi* și *a veni* – și pe lîngă *a se cere, a se cuveni, a se vrea, a merita* etc.

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

cu prepoziție, doar în motivarea acestei „abateri de la normă" arătîndu-se că în structura „originară", care avea forma *romanul este* **roman** DE AVENTURI, actualul nume predicativ în acuzativ cu prepoziție *de aventuri* avea funcția de atribut pe lîngă fostul nume predicativ în nominativ *roman*. Admițînd acest lucru, în contextul „actual" de tipul *balanța trebuie echilibrată*, adjectivul *echilibrată* este în dependență în primul rînd formală [22] de numele *balanța*, față de care ar trebui considerat atribut. Adjectivul *echilibrată*, însă, este în dependență și de verbul *trebuie*, cu mențiunea că funcția în raport cu acesta – dacă ar fi să o considerăm separat – este dificil de precizat. După părerea noastră, este neconvenabilă ipoteza că adjectivele avute în vedere se constituie în *„completive directe...* construite cu... participiul trecut pasiv cu funcție predicativă...: «Și trebuiesc luptate războaiele aprinse...»" (*Constantinescu I.*, p. 22). Spunînd aceasta, avem în vedere că un complement direct oarecare – care de altfel nici nu se exprimă prin adjectiv – poate exista numai ca subordonat al unui verb *tranzitiv*, calitate pe care *a trebui* nu o are, contextul din Ispirescu *Îmi* **trebuie** PE CINEVA *care să mă povățuiască*, invocat de *Nedioglu I*, p. 43 (vezi și *Constantinescu I*, p. 20–21), pentru a susține că „*a trebui* este un verb tranzitiv", fiind pur și simplu greșit. În principiu, tranzitivitatea unui verb se pune în evidență sau prin posibilitatea de convertire a diatezei active în cea pasivă cu *a fi*, cînd sensul verbului o permite [23] (*el* **vede** *lumea* > *lumea* **este văzută** *de el*), sau prin posibilitatea de determinare a verbului printr-un acuzativ neaccentuat – supletiv – al unui pronume personal, la oricare verb românesc cu excepția lui *a putea* (ÎL **doare** *capul*). Verbul *a trebui* refuză atît diateza pasivă cu *a fi*, cît și determinarea prin acuzativul neaccentuat supletiv al unui pronume personal, de unde și aprecierea că nu este tranzitiv și, în consecință, adjectivul de proveniență participială care ocupă valența din dreapta nu poate reprezenta funcția de complement direct.

Sîntem de părere că nu este convenabilă nici ipoteza potrivit căreia adjectivul de proveniență participială *echilibrată* are ca subiect nominativul *balanța* și acestea împreună reprezintă pe lîngă *trebuie* o propoziție subiectivă „cu participiul trecut pasiv cu funcție predicativă" [24] sau, pentru că verbul *a fi* este doar «implicat, nu subînțeles», „o construcție participială subiectivă" [25]. Spunînd aceasta, avem în vedere că în contextul dat *balanța trebuie echilibrată* putem vorbi de propoziția subiectivă – reconstituită – *balanța... să fie echilibrată* sau de «o construcție participială subiectivă» *balanța... echilibrată* numai dacă

[22] Pentru identificerea funcțiilor sintactice după caracteristica dominant *formală* sau dominant *semantică*, vezi *Dimitriu III*, p. 152.

[23] Vezi *Dimitriu II*, p. 184 sqq.

[24] *Constantinescu I*, p. 22.

[25] *Neamțu 1980*, p. 512.

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

apreciem că nominativul *balanța* este subiect al adjectivului de proveniență participială *echilibrată*. Interpretat astfel – adică pe de o parte propoziția subiectivă reconstituită *balanța... să fie echilibrată* sau construcția participială subiectivă *balanța... echilibrată*, iar pe de altă parte propoziția–predicat *trebuie* –, contextul respectiv trimite la un *dictum*, reprezentînd planul comunicării, chiar dacă acesta este discontinuu, cum vom arăta la punctul 9 (*balanța... să fie echilibrată* sau *balanța... echilibrată*) și la un modus [26], reprezentînd planul comentariilor (*trebuie*). Între planul comunicării și planul comentariilor, însă, raportul sintactic obligatoriu este cel de *incidență* [27], care nu generează nici o funcție sintactică, deci nici pe aceea de subiect care, dacă apare la nivelul propoziției, este rezultatul raportului de inerență, iar dacă apare la nivelul frazei, este rezultatul raportului de subordonare.

În identificarea funcției sintactice a adjectivului provenit din participiu **numai** *pe lîngă* t r e b u i e, în contexte de tipul *balanța trebuie echilibrată*, considerăm că se poate porni sau de la ideea că *trebuie* este verb copulativ și atunci *echilibrată* – în dependență **numai** de *trebuie* – are funcția sintactică *zero* [28], sau de la ideea că *trebuie* este verb predicativ și atunci *echilibrată* – în dependență de asemenea **numai** de *trebuie* – apare ca un circumstanțial de mod. Apreciind – convențional – că «tăria lexicală» (vezi articolul citat în nota 28, p. 237) a lui *trebuie* trimite la funcția de predicat a acestui verb, rezultă că adjectivul de proveniență participială *echilibrată* din contexte – „actuale", reperate, la care, adică, nu mai este necesară „subînțelegerea" sau „implicarea" lui *a fi* – de tipul *balanța trebuie echilibrată* se subordonează simultan la doi regenți, unul de tip nominal și altul de tip verbal, și în consecință reprezintă funcția pe care preferăm să o numim *atribut circumstanțial (completiv)*.

6. Următoarele două tipuri de structuri cu „semiauxiliarul" bivalent cu valența din stînga ocupată de nominativ sînt acelea în care valența din dreapta a „semiauxiliarului" este consumată fie de infinitivul fără *a* (*a putea*, tipul c, *omul* p o a t e **vorbi**), fie de supin (*a fi*, tipul c, *multe* s î n t **de spus** *pe lume*; *a avea*, tipul d, *el* a r e **de recitat** *o poezie*; *a (se) apuca, a conteni*, tipul c, *ea* n u s e a p u c ă de plîns; *a se pune, a termina, a sfîrși, a isprăvi, a înceta, a*

[26] Vezi Jean Dubois și col., *Dictionnaire de linguistique*, Librairie Larousse, Paris, s.v. *dictum, modus, modalité*, unde se dau și informații bibliografice.

[27] Vezi *Dimitriu III*, p. 113 sqq.

[28] Această apreciere este justificată de faptul că, admițînd predicatul nominal, subfuncția de nume predicativ din cadrul acestuia este motivată *de „numele" subiect* și nu de verbul copulativ. Pentru sublinierea ideii de asemănare între numele predicativ de gradul I (*fetița este* **voioasă**) și de gradul al II-lea (*fetița devine* **voioasă**), pe de o parte, și de gradul al III-lea (*fetița ascultă* **voioasă**), pe de altă parte, vezi D. D. Drașoveanu, *Despre elementul predicativ suplimentar*, CL, XII, 1967, nr. 2, p. 235 sqq.

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

se opri, tipul a, *ea* s e p u n e **pe sporovăit**). Deosebirea dintre aceste două tipuri de structuri și cele anterioare (prezentate la punctele 3, 4, 5) vizează nu primul element component, adică „semiauxiliarul" bivalent, care în toate tipurile de structuri analizate pînă acum se poate atribui nominativului oricărei persoane gramaticale și transmite o informație semantică *insuficientă* modală (*a putea, a fi, a avea*) sau aspectuală (*a (se) apuca, a se pune, a conteni, a termina, a sfîrși, a înceta, a se opri*), ci al doilea element component al structurii, adică infinitivul fără *a* sau supinul verbului de bază. Faptul că infinitivul și supinul din tipurile de structuri avute aici în vedere sînt forme *verbale* – cum de altfel rezultă implicit din admiterea lor ca *moduri* ale verbului – poate fi și probat, pe de o parte, indirect, prin absența caracteristicilor lor semantico-gramaticale de substantiv: neexprimînd – ca substantivele comune de orice fel – nume ale entităților, *vorbi, de spus, de recitat, de plîns, pe sporovăit* din contextele în discuție sînt în afara categoriilor gramaticale de gen, număr, caz și nu sînt susceptibile de a putea îndeplini funcția sintactică de subiect *specifică* substantivului (vezi contextele deja citate *omul poate* **vorbi**, *multe sînt* **de spus** *pe lume, el are* **de recitat** *o poezie, ea nu se apucă* **de plîns**, *ea se pune* **pe sporovăit**). Pe de altă parte, faptul că infinitivul fără *a* și supinul din contextele în discuție aparțin verbului rezultă, direct, din prezența caracteristicilor lor semantico-gramaticale de verb: indicînd acțiunea ca proces, primesc de la „semiauxiliar" – la fel cum același infinitiv fără *a* din structura viitorului I primește de la auxiliarul *voi, vei, va* etc., participiul din structura perfectului compus de la auxiliarul *am, ai, a* etc. – categoriile gramaticale de timp, persoană, număr (implicit diateză și mod). Compară:

– *voi/vei/va* etc. **vorbi**, unde infinitivul fără *a*, **vorbi**, se plasează în viitor la persoanele I, a II-a, a III-a sigular prin **auxiliarul** *voi, vei, va*, sau *aș/ai/ar* etc. **vorbi**, unde infinitivul fără *a*, **vorbi**, se plasează în prezent la persoanele I, a II-a, a III-a singular prin **auxiliarul** *aș, ai, ar*, cu *voi putea/vei putea/va putea* etc. **vorbi**, unde același infinitiv fără *a*, **vorbi**, se plasează de asemenea în viitor la persoanele I, a II-a, a III-a singular, dar prin **semiauxiliarul** *voi putea, vei putea, va putea*, sau cu *aș putea / ai putea/ar putea* etc. **vorbi**, unde infinitivul fără *a*, **vorbi**, se plasează în prezent tot prin **semiauxiliar**, care acum este *aș putea, ai putea, ar putea* ș.a.m.d.

– *am/ai/a* etc. **spus**, unde participiul invariabil *spus* este la perfect persoanele I, a II-a, a III-a singular datorită auxiliarului *am, ai, a*, cu *am/ai/are* etc. **de spus**, unde supinul invariabil *de spus* este la prezent persoanele I, a II-a, a III-a singular, dar datorită **semiauxiliarului** *am,*

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

ai, are, sau cu *am avut/ai avut/a avut* etc. **de spus,** unde supinul invariabil *de spus* este la perfect persoanele I, a II-a, a III-a singular datorită de asemenea **semiauxiliarului,** care aici este *am avut, ai avut, a avut* ș.a.m.d.

Cît privește *funcția* infinitivului fără *a* și a supinului din tipurile de contexte avute în vedere, aceasta ar putea fi interpretată diferit: infinitivul fără *a* și supinul să fie considerate ca reprezentînd fiecare în parte cîte o funcție sintactică (complement) în dependență de „semiauxiliarul" a cărui valență din dreapta o comsumă; infinitivul fără *a* și supinul să fie considerate ca reprezentînd – alături de „semiauxiliarul" de care depind – elemente componente ale funcției sintactice unice de predicat verbal compus (dacă infinitivul fără *a* este copulativul *fi*, atunci structura în întregime poate fi numită predicat nominal compus – vezi Guțu I, p. 81). Dintre aceste două soluții, prima – deși foarte răspîndită – ni se pare mai puțin convenabilă decît a doua, atît la nivel semantic, cît și la nivel gramatical. Spunînd aceasta, avem în vedere că în structurile de tipul *multe* **sînt de spus** *pe lume, el* **are de recitat** *o poezie,* sensul – secundar – de necesitate (principial transmisibil prin *trebuie*) al „semiauxiliarelor" *sînt* și *are* nu poate apărea *decît în prezența supinului* (pentru o situație similară la *a avea,* vezi punctul 3 și punctul 4). Condiționarea sensului secundar modal al verbului „semiauxiliar" de o anumită formă a verbului de bază indică interacțiunea semantică a celor două verbe, al cărei rezultat este *un complex semantic indivizibil pentru realizarea comunicării dorite de vorbitor*[29]. Un complex semantic indivizibil pentru realizarea comunicării dorite de vorbitor apare și în contextele avute în vedere de tipul *ea* **nu se apucă de plîns** și *ea* **se pune pe sporovăit,** deosebirea de cele anterioare constînd în aceea că sensul secundar – aici incoativ (principial transmisibil prin *începe*) – al „semiauxiliarului" este posibil nu numai în prezența supinului, ci și a conjunctivului verbului de bază (vezi punctul 3). În sfîrșit, numai în contextele (de care ne ocupăm aici) de tipul *omul poate vorbi,* „semiauxiliarul" *poate* apare cu sensul lui de bază de *este în stare,* eventual *are puterea,* dar acest sens, chiar dacă poate apărea și în combinațiile cu conjunctivul, se constituie – în aceeași manieră în care *sînt* și *are* indică, așa cum am arătat mai sus, necesitatea – în *posibilitate* pentru acțiunea infinitivului fără *a* următor, împreună cu care infinitiv reprezintă de asemenea un complex semantic indivizibil pentru realizarea comunicării dorite de vorbitor. În general, complexul semantic indivizibil pentru realizarea comunicării dorite

[29] Vezi: *Nedioglu I,* p. 37, care, referindu-se la „sintagmele predicative" cu verbul de bază la conjunctiv, apreciază că acestea conțin „o singură idee verbală" și „o singură idee predicativă"; *Guțu I,* p. 80 (și *Gram. Acad.,* I, p. 204), care consideră că structurile conținînd „semiauxiliarul" și «o formă nominală» sau conjunctivul verbului de bază alcătuiesc împreună „un complex cu sens unitar" ș.a.

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

de vorbitor, conținînd un verb „semiauxiliar" aspectual sau modal și un verb „de bază" la infinitivul fără *a* sau la supin, este comparabil cu complexul semantic – de asemenea indivizibil pentru realizarea comunicării dorite de vorbitor – alcătuit dintr-un verb copulativ și un nume predicativ: pe de o parte, în ambele complexe există *cîte două informații semantice*, prima – insuficientă –, transmisă prin verbul „semiauxiliar" sau prin verbul copulativ, și a doua – indiferent de faptul că este sau nu suficientă –, transmisă prin verbul „de bază" la infinitivul fără *a* ori la supin sau prin numele predicativ; pe de altă parte, în structura conținînd un verb „semiauxiliar" și un verb „de bază" la infinitivul fără *a* sau la supin, informația semantică *este în exclusivitate verbală*, trimițînd numai la acțiuni considerate ca procese, în timp ce în structura alcătuită dintr-un verb copulativ și un nume predicativ, informația semantică *este mixtă*, trimițînd și la o acțiune considerată ca proces, și la numele unei entități ori la caracteristici calitative sau cantitative ale acestora (compară *omul* **poate** v o r b i , *ea* **nu se apucă** d e p l î n s etc. cu *el* **devine** o m , *omul* **pare** b u n etc.).

Admiterea *complexului semantic indivizibil* **pentru realizarea comunicării dorite de vorbitor** *alcătuit din „semiauxiliarul" modal sau aspectual și verbul „de bază" la infinitivul fără* **a** *sau la supin* și constatarea că acesta se suprapune peste *complexul morfologic unitar rezultat* **prin transferul categoriilor gramaticale de timp, persoană și număr (indirect, diateză și mod)** *de la „semiauxiliar" la verbul „de bază"* **total invariabil** permit aserțiunea că structura *verb „semiauxiliar" bivalent modal sau aspectual + verb „de bază" la infinitivul fără* **a** [30] *sau la supin constituie un complex unitar și la nivel sintactic, și anume, un* **predicat verbal compus** (contexte de tipul *omul* **poate vorbi,** *multe* **sînt de spus** *pe lume, el* **are de recitat** *o poezie, ea* **nu se apucă de plîns,** *ea* **se pune pe sporovăit**).

7. Structurile în care „semiauxiliarul" bivalent are valența din stînga consumată de dativ (*a fi* tipul d, **nu-*i* era** *a lucra*; *a veni* tipul a, *îi* **vine** *să alerge*, și tipul b, *îi* **vine** *a zburda*) prezintă – pe lîngă particularități comune cu structurile anterioare – și unele deosebiri față de acestea, care privesc „semiauxiliarul". Ne referim la faptul că – dacă la celelalte semiauxiliare „valența din stînga era ocupată de nominativul *oricărui nume*" (substantiv sau substitutele acestuia), care nominativ funcționa ca subiect *și pentru „semiauxiliar", și pentru verbul „de bază"* – la „semiauxiliarele" *a fi* și *a veni* din contextele avute în vedere valența

[30] Ideea că structura *a putea* + *infinitivul* se află într-un grad mai avansat de gramaticalizare (rezultînd din absența prepoziției–morfem *a*, plasarea pronumelor reflexive și a adverbelor de negație aparținînd infinitivului înaintea lui *a putea* etc.) a fost formulată de *Guțu I*, p. 61 sqq. Notăm și că – la polul opus în această privință – se află *Irimia II*, p. 151, unde se spune că „cel mai puțin «instrumentalizat» dintre semiauxiliarele de modalitate este verbul *a putea*".

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

din stînga este consumată de dativul neaccentuat **numai** *al pronumelui personal,* care îndeplinește funcția de *complement indirect* **numai** *pe lîngă „semiauxiliar"*. Acest complement indirect pronominal condiționează la verbele *a fi* și *a veni* sensul lexical de *a se afla în dispoziția de (să)..., a simți nevoia de (să)...,* în absența lui verbele respective realizînd contexte nereperate sau exprimînd alt sens: compară **nu-i era** *a lucra* cu **nu era** *a lucra,* **îi vine** *a zburda* cu **vine** *a zburda,* **îi venea** *să le aducă la cunoștință că...* cu **venea** *să le aducă la cunoștință că...* „Semiauxiliarele" *a fi* și *a veni* din aceste contexte se deosebesc de „semiauxiliarele" anterioare și din punctul de vedere al valenței din dreapta: la toate „semiauxiliarele" anterioare, valența din dreapta putea fi ocupată de un *acuzativ* sau *„un element corespunzător acuzativului"* (= o formă flexionară verbală), în timp ce la *a fi* și *a veni* din contextele în discuție valența din dreapta poate fi ocupată *numai* de „un element ce corespunde nominativului", și anume, infinitivul cu *a* sau conjunctivul. Considerînd că aceste moduri sînt *amîndouă* predicative (vezi punctul 3 și punctul 4), ele constituie – împreună cu subiectul propriu reprezentat printr-un nominativ subînțeles, care trimite la aceeași persoană reală ca și complementul indirect exprimat prin dativul neaccentuat al pronumelui personal – nucleul unor propoziții subiective. Cu alte cuvinte, în fiecare din succesiunile de cîte două verbe de tipul *nu-i era a lucra, îi vine a zburda, îi venea să le aducă la cunoștință că...,* există cîte două predicate cu subiecte diferite necoordonate, ceea ce înlătură *ipso facto* posibilitatea ca aceste verbe să constituie un predicat verbal compus (pentru cei care – indiferent de motivație – susțin poziția tradițională potrivit căreia infinitivul este un mod nepredicativ, infinitivul din aceste contexte reprezintă funcția de subiect la nivelul propoziției).

8. Față de toate structurile discutate sub punctele 3–7, în care „semiauxiliarul" avea două valențe obligatorii evidente, una la stînga și alta la dreapta în topica obiectivă, în structurile la care ne referim aici „semiauxiliarul" are o singură valență obligatorie evidentă, la dreapta în topica obiectivă: *a trebui,* tipul a, **trebuie** (**trebuia** etc.) *să merg (să mergi* etc.) și tipul g, **trebuie** *subliniat că...*; *a fi,* tipul a, **era** *să cad,* tipul d, *dacă* **este** *să dai ceva, dă,* și tipul g, **nu** *mai* **este** *de trăit cu...* Ceea ce motivează valența unică (evidentă) a „semiauxiliarelor" din aceste structuri este sensul lor lexical, principal sau contextual, care – uneori la același verb – este acela de *a fi necesar* și/sau *a fi posibil*. Acest sens lexical face ca, atunci cînd verbul „de bază" este la conjunctiv, conjunctivul respectiv să apară ca „un element ce corespunde nominativului" și, în consecință, funcționează ca subiect al „semiauxiliarului". Lucrul acesta se poate proba printr-o structură de adîncime – *posibilă* –, în care verbul

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

„de bază" reprezintă predicatul unei propoziții apozitive pe lîngă „numele"-subiect în nominativ, a cărui „semnificație" *generală* se precizează tocmai prin conjunctivul–predicat al verbului „de bază": *trebuie* SĂ MERG < **asta** *trebuie, și anume,* SĂ MERG, *era* SĂ CAD < **acest lucru** *era posibil, și anume,* SĂ CAD ș.a.m.d. „Numele" în nominativ – regent al apozitivei – apărînd vorbitorilor superfluu, este lăsat la o parte, funcția acestuia trecînd, prin glisare, asupra conjunctivului–predicat rămas (vezi punctul 5, unde ne-am referit la atributul numelui predicativ ce preia funcția regentului, în contexte de tipul *romanul este* **roman** DE AVENTURI > *romanul este* DE AVENTURI). Admițînd cele spuse aici, urmează că în fiecare din contextele în discuție cu „semiauxiliarele" monovalente *a trebui* și *a fi* și verbul „de bază" la conjunctiv (*trebuie* sau *trebuia să merg* sau *să mergi*; *era să cad*; *dacă este să dai ceva, dă*) există cîte un subiect al „semiauxiliarului" reprezentat prin propoziția cu predicatul la conjunctiv (*să merg* pentru *trebuie*, *să cad* pentru *era* etc.) și cîte un subiect al verbului „de bază" la conjunctiv, reprezentat prin nominativul unui „nume" la orice persoană gramaticală (*eu/tu/omul* etc. pentru „verbul de bază", care poate fi *să merg, să mergi, să meargă* etc.). Imposibilitatea – teoretică și practică – a existenței a cîte două subiecte *necoordonate* în cadrul unei singure propoziții (și în fiecare din contextele în discuție cele două subiecte nu sînt coordonate) conduce la ideea că fiecare subiect aparține altei propoziții, ceea ce, cu alte cuvinte, înseamnă că în fiecare din succesiunile de două verbe din contextele avute aici în vedere *există cîte două predicate verbale simple* și nu un predicat verbal compus: *trebuie să merg* – 1. *trebuie* 2. *să merg*; *era să cad* – 1. *era* (= era posibil) 2. *să cad*; *dacă este să dai ceva, dă* – 1. *dacă este* (= trebuie) 2. *să dai ceva* 3. *dă*.

Participiul invariabil în relație cu „semiauxiliarul" monovalent *a trebui* și supinul în relație cu „semiauxiliarul" de asemenea monovalent *a fi* din contextele de care ne ocupăm în acest paragraf sînt susceptibile de două interpretări (în sensul structurilor comentate la punctul 6): să fie considerate „elemente ce corespund nominativului", care îndeplinesc funcția de subiect ca *parte de propoziție* pe lîngă *a trebui* și *a fi* (t r e b u i e **subliniat** *că...*, n u *mai* e s t e **de trăit** *cu...*); să fie considerate – alături de „semiauxiliarele" *a trebui* și *a fi* – elemente componente ale unor predicate verbale compuse (**trebuie subliniat** *că*, **nu** *mai* **este de trăit** *cu*). Cu toate că prima soluție este mai răspîndită, considerăm totuși că a doua soluție este mai convenabilă. Motivarea acestei aprecieri constă mai ales în faptul că subiectul ca *parte de propoziție* se exprimă prin „nume" (substantive și substitutele lor pronominale și numerale), iar participiul invariabil și supinul – neindicînd numele entităților și neavînd categoriile gramaticale de gen, număr, caz – nu sînt substantive, ci sînt verbe, întrucît, exprimînd acțiunea considerată ca proces, primesc de la „semiauxiliarul" precedent

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

– împreună cu care se constituie într-un *complex* – categoriile gramaticale de diateză, mod, timp specifice verbului, precum și categoriile gramaticale de persoană și număr comune verbului și altor părți de vorbire, care sînt indispensabile funcției predicative a verbului. Ideea de *complex* a succesiunii verbale în discuție este întărită și de cerința ca, principial, *predicatul să realizeze comunicarea dorită de vorbitor,* iar aceasta nu poate rezulta decît prin asocierea sensului verbului „de bază" la participiul invariabil sau la supin cu sensul „semiauxiliarului" *a trebui* sau *a fi* (vezi trimiterile din nota 29). Aceste particularități morfologico–semantice apropie participiul invariabil și supinul din contextele cu „semiauxiliarele" monovalente *a trebui* și *a fi* de participiul de asemenea invariabil din timpurile și modurile compuse (vezi punctul 6), astfel încît între *trebuie* **subliniat** și *a* **subliniat**, de exemplu, deosebirea nu vizează decît sensul lexical modal (*necesitatea* sau *posibilitatea*), care este prezent la prima structură prin „semiauxiliarul" *trebuie* și absent la a doua structură, datorită auxiliarului *a* (*mutatis mutandis*, această apreciere este valabilă și la *nu... este* **de trăit** în comparație cu *a* **trăit**). Admițînd că succesiunea *verb „semiauxiliar" monovalent* **a trebui** *sau* **a fi** + *verb „de bază" la participiul invariabil sau la supin* reprezintă un complex la nivel morfologic și la nivel semantic, putem admite că această succesiune reprezintă un complex și la nivel sintactic, și anume, un *predicat verbal compus* (contextele de tipul **trebuie subliniat** *că...*, **nu** *mai* **este de trăit** *cu...*).

9. Ultimele structuri de care ne ocupăm la problema predicatului verbal compus sînt acelea la care valențele „semiauxiliarelor" nu sînt evidente, identificarea lor necesitînd anumite comentarii. Unul dintre aceste „semiauxiliare" este *a avea*, tipul a, în contexte ca *pentru examen, tînărul* **are** *să citească materia cerută*. Caracteristica acestui tip de contexte este ambiguitatea semantico–gramaticală: datorită lui *are*, structura verbală are *să citească*, chiar și cu determinări, implică și sensul lexical de *necesitate*, *are* fiind comutabil, fără schimbarea topicii, cu *este necesar*, și sensul gramatical de viitor, *are să citească* în întregime fiind comutabilă cu *va citi*. Dacă apropiem structura ambiguă *are să citească*, la care ne referim aici, de structura neambiguă *avea să scrie*, pe care am comentat-o în punctul 3, atunci putem spune că la formele de prezent și de imperfect ale lui *a avea* urmat de conjunctiv există un proces de desemantizare și gramaticalizare în faze diferite: față de *imperfect*, la care procesul este încheiat, *aveam, aveai, avea* etc. (+ conjunctivul) nemaitransmițînd nici o informație sematică și avînd doar funcția de marcă a viitorului în trecut, la *prezent* procesul de desemantizare și gramaticalizare este în curs, *am, ai, are* etc. (+ conjunctivul) trimițînd într-o măsură mai mare sau mai mică și la sensul lexical de *necesitate*, și la sensul gramatical de viitor (compară *în 1883, poetul* **avea să**

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

scrie *opera lui capitală* cu *pentru examen, tînărul* **are să citească** *materia cerută*). Admiţînd că la prezentul lui *a avea* urmat de conjunctiv există într-o anumită măsură şi informaţia semantică de *necesitate*, se constată o neconcordanţă între forma tripersonală a lui *a avea* şi sensul lexical de *necesitate*, care corespunde unei singure persoane gramaticale, a III-a, aşa cum se vede din echivalenţa **are (= este necesar)** *să citească*/**ai (= este necesar)** *să citeşti*/**am (= este necesar)** *să citesc* etc. În aceste condiţii, identificarea valenţelor de la prezentul indicativ al lui *a avea* + *conjunctivul* se poate face numai cu anumite condiţionări mai mult sau mai puţin subiective: dacă apreciem că în formele flexionare personale *are* (*ai, am* etc.) urmate de conjunctiv există suficient sens lexical de *este necesar* atribuibil doar persoanei a III-a, care, din acest punct de vedere, ar trebui să reprezinte planul comentariilor, atunci fiecare din formele personale *are* (*ai, am* etc.) poate reprezenta cîte un predicat verbal simplu, diferit de predicatul verbal de asemenea simplu reprezentat prin conjunctiv (în ipoteza că verbul la conjunctiv este copulativ, cel de-al doilea predicat este nominal); dacă, însă, apreciem că sensul lexical al formelor flexionare personale *are* (*ai, am* etc.) tinde către (sau chiar a devenit) *zero*, atunci prezentul indicativ al lui *a avea* împreună cu conjunctivul următor formează un singur predicat verbal simplu (la fel cu predicatul verbal simplu la viitorul în trecut cu imperfectul lui *a avea* – vezi punctul 3).

Celelalte „semiauxiliare" la care identificarea valenţelor obligatorii necesită comentarii sînt: *a putea*, tipul b, *dreptatea* **nu poate** *să existe; a trebui*, tipul b, *eu* **trebuie (trebuia** etc.) *să merg* (*să mergi* etc.), tipul c, *eu* **trebuiam** *să merg*, tipul d, *el* **trebuie** *să fi afirmat că...* şi tipul e, *el* **trebuie** *să fi rîzînd şi acum*; *a fi*, tipul b, *eu* **era** *să cad*, şi tipul c, *eu* **eram** *să cad*. Încadrarea în aceeaşi categorie a acestor structuri este motivată de „semiauxiliar", care *dă impresia, din cauza topicii, că este bivalent*, cu o valenţă la stînga, ocupată de nominativul unui „nume", şi alta la dreapta, ocupată de conjunctivul sau prezumtivul verbului „de bază". Sensul lexical, însă, care este acela de *a fi posibil* sau de *a fi necesar*, justifică – în limba literară – utilizarea prin excelenţă *unipersonală, care exclude ideea bivalenţei*, a „semiauxiliarelor" din structurile de tipul *dreptatea* **nu poate (= nu este posibil)** *să existe, eu* **trebuie (= este necesar)** *să merg, el* **trebuie (= este posibil)** *să fi afirmat că..., el* **trebuie (= este posibil)** *să fi rîzînd şi acum, eu* **era (= era posibil)** *să cad*, doar în limba vorbită populară şi familiară putînd să apară structurile de tipul *eu* **trebuiam** *să merg* şi *eu* **eram** *să cad*, în care unipersonalele *trebuia* şi *era* – cu aceleaşi sensuri lexicale de *a fi necesar* şi, respectiv, *a fi posibil* – au devenit „personalele" *trebuiam* (*trebuiai, trebuia* etc.) şi *eram* (*erai, era* etc.). „Semiauxiliarele" unipersonale ar putea fi considerate şi ca monovalente, cu o valenţă obligatorie

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

la dreapta ocupată de „un element ce corespunde nominativului", dacă se consideră că structura dată este egală cu o structură cu topica schimbată, în care „semiauxiliarul" ocupă primul loc: *dreptatea* **nu poate** *să existe* = **nu (se) poate (ca)** *dreptatea să existe, eu* **trebuie** *să merg* = **trebuie ca** *eu să merg, el* **trebuie** *să fi afirmat că...* = **trebuie ca** *el să fi afirmat că..., el* **trebuie** *să fi rîzînd şi acum* = **trebuie ca** *el să fi rîzînd şi acum, eu* **era** *să cad* = **era ca** *eu să cad*. Considerăm, însă, că structurile date *nu sînt egale* cu acelea cu topica schimbată, datorită faptului că, în raport cu structurile date, în cele cu topica schimbată *apar cuvinte în plus, prin care se modifică informaţia gramaticală iniţială*: conjuncţia *ca* marchează – *în toate textele transformate* – subordonarea unor propoziţii devenite subiective faţă de verbul care iniţial *apărea* ca „semiauxiliar", dar care acum s-a constituit în predicat al unor propoziţii principale regente; pronumele *se* – numai în primul context avut în vedere – indică *forma* reflexivă a verbului *nu* **se** *poate*, verb care iniţial, avînd *formă* activă, putea să apară ca „semiauxiliar". Dacă structurile cu topica schimbată – în care „semiauxiliarele" au devenit într-adevăr monovalente – nu sînt egale din punct de vedere gramatical cu structurile date, atunci nici aprecierea că „semiauxiliarele" din structurile date sînt monovalente pentru că sînt egale cu cele cu topica schimbată nu are suport în realitate.

După părerea noastră, „semiauxiliarele" unipersonale *nu poate, trebuie* şi *era* din contextele de mai sus *sînt avalente*, folosirea lor absolută fiind rezultatul sensului lexical de *a fi posibil* şi *a fi necesar*. Aceste sensuri lexicale considerăm că sînt în măsură să justifice *structura anacolutică* (cu nominativul „numelui" suspendat) cauzată de incidenţa reprezentată prin „semiauxiliarele" *nu poate, trebuie* şi *era*. Vorbitorul începe comunicarea cu un nominativ ce urma să fie subiectul unui verb-predicat sau din structura predicatului la o formă modală absolută posibilă într-o propoziţie independentă (să admitem *dreptatea nu există, eu merg, el va fi afirmat că..., el va fi rîzînd, eu cad*); după enunţarea „numelui"-subiect, însă, apare – *în planul atitudinilor sau al comentariilor, adică al incidenţei* – fie îndoiala, concretizată în „semiauxiliarul" *nu poate, trebuie* sau *era*, fie ideea de necesitate, concretizată în „semiauxiliarul" *trebuie*, care „semiauxiliare" întrerup firul gîndirii iniţiale; în felul acesta, continuarea gîndirii nu se mai poate face cu verbul-predicat sau din structura predicatului la forma modală iniţială de indicativ sau prezumtiv (întrucît în succesiunea a două verbe juxtapuse al doilea nu poate fi la indicativ sau prezumtiv), ci ea trebuie făcută cu verbul-predicat sau din structura predicatului la una din formele modale impuse de „semiauxiliarul" incident, în cazul nostru la conjunctiv. Aceasta este şi motivaţia faptului că, prin înlăturarea „semiauxiliarului" incident, propoziţiile din planul comunicării *nu mai pot fi, din cauza instabilităţii, inde-*

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

pendente: *dreptatea... să existe, eu... să merg, el... să fi afirmat că..., el... să fi rîzînd, eu... să cad.* Ceea ce interesează în mod special în discuţia de faţă, însă, este faptul că în contextele anacolutice cu „semiauxiliarele" unipersonale *dreptatea* **nu poate** *să existe, eu* **trebuie** *să merg, el* **trebuie** *să fi afirmat că..., el* **trebuie** *să fi rîzînd şi acum, eu* **era** *să cad* nu poate fi vorba de predicat verbal compus, întrucît cele două verbe ale succesiunii aparţin la planuri diferite (verbul „de bază" aparţine planului comunicării, iar „semiauxiliarul" planului incidenţei). Ca urmare, în aceste tipuri de contexte credem că este convenabil să admitem două predicate verbale simple, unul în planul comunicării reprezentat prin verbul „de bază" la conjunctiv, şi altul în planul incidenţei, reprezentat prin verbul „semiauxiliar" la o formă flexionară predicativă oarecare: *dreptatea nu poate să existe* = 1. *dreptatea... să existe*; 2. *nu poate*; *eu trebuie să merg* = 1. *eu... să merg*; 2. *trebuie*; *el trebuie să fi afirmat că...* = 1. *el... să fi afirmat că...* 2. *trebuie*; *el trebuie să fi rîzînd şi acum* = 1. *el... să fi rîzînd şi acum*; 2. *trebuie*; *eu era să cad* = 1. *eu... să cad*; 2. *era*.

„Semiauxiliarele" unipersonale devenite „personale", rar întîlnite în contexte de tipul *eu* **trebuiam** *să merg* şi *eu* **eram** *să cad*, vor fi apărut pe seama structurilor anacolutice cu aceleaşi „semiauxiliare" unipersonale incidente discutate imediat mai sus, şi anume, *eu* **trebuia** *să merg* şi *eu* **era** *să cad*, în care se corectează „dezacordul" dintre „numele"-subiect *eu* şi verbul, *în realitate incident*, dar care apare – *din cauza apropierii de „numele"-subiect* – ca predicat al acestuia. Dacă admitem acest lucru, atunci structurile de tipul *eu trebuiam să merg* şi *eu eram să cad* sînt de două ori greşite şi de aceea neacceptate de normele literare *actuale*: prima dată, greşeala se concretizează în nominativul suspendat *eu* (eventual *tu* etc.), care nu poate fi subiect nici al verbului „semiauxiliar" incident imediat următor, nici al verbului „de bază" cerut de acesta; a doua oară, greşeala constă în acordul – nejustificat nici semantic, nici sintactic – între un „nume" în nominativ din planul comunicării şi un verb–predicat din planul incidenţei. În discuţia de faţă, însă, importanţă prezintă nu greşelile de limbă, ci faptul că „semiauxiliarul" şi verbul „de bază" din aceste contexte reprezintă nu un predicat verbal compus, ci două predicate verbale simple, întrucît – pe lîngă că se află în planuri diferite – fiecare din cele două verbe satisfac condiţiile predicativităţii (transmite o informaţie semantică şi se atribuie unei persoane gramaticale în nominativ).

10. Ideile generale ce se desprind din cercetarea de faţă sînt cele pe care le notăm mai jos.

a) **Termenul** *de predicat verbal compus (complex)*, apărut în lingvistica românească abia în a doua jumătate a secolului nostru, este folosit pentru realităţi lingvistice variate, ceea ce arată că **conceptul** *de predicat verbal compus (complex)* nu este suficient de bine precizat. Admiţînd că *predicatul verbal*

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

compus (cum vom numi în continuare realitatea avută în vedere) este un caz particular nu prea des întîlnit al foarte frecventului *predicat verbal* – prin opoziție terminologică – *simplu*, care este și prototipul predicatului, urmează că conceptul de predicat verbal compus poate fi stabilit prin referire la predicatul verbal simplu. Dacă, la nivel semantic, prin predicatul propoziției tip – care principial *corespunde* predicatului judecății – se face o *comunicare* despre subiect, atunci comunicarea despre subiect făcută de prototipul predicatului gramatical, care este predicatul verbal simplu, este constituită de o *noțiune verbală* (acțiunea privită ca proces), iar comunicarea despre subiect făcută de predicatul verbal compus cuprinde **două** *noțiuni verbale*. Asocierea a două noțiuni verbale într-un singur predicat gramatical, care reprezintă de fapt una din abaterile de la regula generală (cea de a doua abatere, mult mai larg acceptată, întîlnindu-se la predicatul nominal) are motivație gramaticală și semantică. Ne referim la faptul că, pe lîngă componenta semantică (comună cu predicatul judecății), predicatul propoziției presupune și o componentă gramaticală, și anume, posibilitatea de atribuire formală a verbului, *parte de vorbire prin excelență predicat*, la nominativul persoanei gramaticale a „numelui", parte de vorbire prin excelență subiect. În felul acesta, cînd *o formă flexionară* **verbală** *are condiția* **semantică** *a predicativității, dar nu o are pe cea* **gramaticală** *(adică nu este personală)*, atunci forma verbală personală respectivă se poate asocia cu un alt verb de la care primește persoana și celelalte categorii gramaticale ce sînt necesare funcției sintactice de predicat. Verbele – *unanim acceptate* – ce transferă modurilor nepersonale persoana și celelalte categorii gramaticale necesare predicativității sînt *auxiliarele* – acum total lipsite de sens lexical, dar la origine verbe noționale –, care sînt posibile în *predicatul verbal simplu*, fără a condiționa, însă, acest fel de predicat. Transferul persoanei și al celorlalte categorii gramaticale necesare predicativității către modurile nepersonale poate fi făcut, însă, și prin verbe care în momentul de față al limbii au un sens lexical, ceea ce ne determină să apreciem că verbele respective – numite *semiauxiliare* – pot fi acceptate, alături de modurile nepersonale ale verbelor pe care le considerăm *de bază*, ca elemente componente ale *predicatului verbal compus*. Aceasta cu atît mai mult cu cît, uneori, la verbele semiauxiliare este conturată – în grade diferite – tendința de desemantizare, acest lucru putînd constitui un argument în favoarea ideii de proces ce se desfășoară sub ochii noștri, comparabil cu procesul care în secolele și mileniile anterioare a dat naștere verbelor auxiliare. Așadar, *prin predicatul verbal compus înțelegem o varietate a predicatului verbal ce conține, în mod excepțional, două verbe noționale, unul* **semiauxiliar** *și altul* **de bază**, *datorită faptului că verbul de bază este la o formă flexionară nepersonală, dar primește persoana și celelalte categorii gramati-*

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

cale ale predicativității de la verbul semiauxiliar, care se află la o formă flexionară personală.

b) *Verbul de bază*, care transmite informația semantică principală a predicatului verbal compus, se poate afla numai la modurile nepersonale total invariabile, și anume, la infinitivul fără prepoziția-morfem *a*, la participiul neacordat în gen, număr și caz sau la supin. Toate aceste forme modale nepersonale aparțin de obicei verbelor predicative, predicatul din a cărui structură fac parte alături de semiauxiliar numindu-se *verbal compus*; uneori, însă, numai forma modală nepersonală a infinitivului fără *a* poate aparține verbelor copulative și atunci predicatul din a cărui structură face parte alături de semiauxiliar se numește *nominal compus*.

c) *Verbul semiauxiliar*, care transmite informația semantică secundară a predicatului verbal compus, indică modalitatea, în sensul posibilității și necesității (*a putea, a trebui, a fi, a avea*), sau aspectul, în sensul începutului și sfîrșitului acțiunii (*a se apuca, a se pune, a termina, a sfîrși, a conteni, a isprăvi, a înceta, a se opri*). Subliniem că aceste verbe sînt semiauxiliare numai atunci cînd se află la un mod personal și preced, în topica obiectivă, un verb de bază la infinitivul fără *a*, la participiul neacordat sau la supin, avînd atît rol semantic (contribuie cu sensul lor lexical – insuficient – la realizarea sensului perdicatului verbal compus, la fel cum verbele copulative, de asemenea insuficiente semantic, contribuie la realizarea sensului predicatului nominal), cît și rol gramatical (marchează persoana și celelalte categorii gramaticale necesare predicativității și pentru verbul de bază, prin aceasta asemănîndu-se cu verbele auxiliare).

d) Așadar, la întrebarea dacă în limba română există predicat verbal compus, răspunsul considerăm că este afirmativ, această realitate lingvistică concretizîndu-se în structuri de tipul *omul* **poate vorbi**, **trebuie subliniat** *că..., ea* **nu se apucă de plîns**, *ea* **se pune pe sporovăit**, *el* **termină de citit** *cartea, bunicul* **sfîrșește de spus** *povestea, copilul* **nu** *mai* **conteneșe din alergat**, *vecinii* **au isprăvit de bătut** *cu ciocanul, toți* **au încetat de spus**, *la ora opt* **s-a oprit din scris**).

e) Dacă *argumentul* pentru admiterea predicatului verbal compus, ce conține o succesiune de două verbe noționale, îl constituie faptul că verbul (noțional) de bază este la o formă flexionară ce nu se poate atribui singură nominativului persoanei gramaticale a „numelui"-subiect, ci atribuirea se realizează prin verbul (noțional) semiauxiliar, atunci **nu** *reprezintă predicate verbale compuse* toate îmbinările de două verbe noționale (eventual alte părți de vorbire de proveniență verbală) care, deși considerate ca predicate verbale compuse în

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

literatura de specialitate, *nu satisfac condiția–argument indicată mai sus*. Ne referim la:

– îmbinările *libere*, cu verbul (noțional) „de bază" la conjunctiv sau pre zumtiv, care, fiind moduri personale, se atribuie singure nominativului unor „nume"-subiect și constituie – *potrivit regulii generale* – predicate verbale simple în propoziții construite literar sau anacolutic, funcția de predicat verbal simplu îndeplinind-o, pentru aceleași rațiuni, și verbul (noțional) „semiauxiliar" aflat la un mod personal; aici se încadrează contextele de tipul:

el poate să citească – 1. *el* **poate** 2. **să citească;**
el începe să povestească – 1. *el* **începe** 2. **să povestească;**
el nu se apucă să învețe – 1. *el* **nu se apucă** 2. **să învețe;**
el stă să cadă – 1. *el* **stă** 2. **să cadă;**
îi vine să alerge – 1. *îi* **vine** 2. **să alerge;**
trebuie să merg – 1. **trebuie** 2. **să merg;**
era să cad – 1. **era** 2. **să cad;**
dreptatea nu poate să existe – 1. *dreptatea...* **să existe** 2. **nu poate;**
eu trebuie să merg – 1. *eu...* **să merg** 2. **trebuie;**
el trebuie să fi afirmat că... – 1. *el...* **să fi afirmat** *că...* 2. **trebuie;**
el trebuie să fi rîzînd și acum – 1. *el...* **să fi rîzînd** *și acum* 2. **trebuie;**
eu trebuiam să merg – 1. *eu...* **să merg** 2. **trebuiam;**
eu eram să cad – 1. *eu...* **să cad** 2. **eram;**

– îmbinarea *fixă* în care primul verb, desemantizat, a devenit auxiliar mor fologic, marcînd – pe lîngă alte categorii gramaticale – viitorul în trecut al verbului noțional cu formă de conjunctiv, împreună cu care constituie un predicat verbal simplu (*În 1883, poetul* **avea să publice** *opera lui capitală*); îmbinarea de tipul *pentru examen, tînărul are să citească materia cerută* ilustrează procesul *actual* de trecere de la două predicate verbale simple (1. *tînărul...* **să citească** *pentru examen materia cerută* 2. **are** cu sensul de „trebuie") la un predicat verbal simplu la timpul viitor (**are să citească** = va citi);

– îmbinarea *fixă*, cu ambele verbe noționale, *trage să moară*, care – ca orice expresie (perifrază) verbală – se constituie într-un predicat verbal simplu;

– îmbinările *libere* cu verbul (noțional) „de bază" la infinitivul cu *a* precedat de un verb (noțional) „semiauxiliar", **dacă acceptăm că infinitivul cu a este un mod personal**, ceea ce conduce la ideea că

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

fiecare din aceste două verbe noționale se constituie în cîte un predicat verbal simplu; aici se încadrează contextele de tipul:

nu-i era a lucra – 1. **nu-*i* era** 2. **a lucra;**

el nu are a se plînge de prieteni – 1. *el* **nu are**, cu sensul de „nu este îndreptățit" 2. **a se plînge** *de prieteni*;

îi vine a zburda – 1. *îi* **vine** 2. **a zburda**;

el începe a se preocupa de... – 1. *el* **începe** 2. **a se preocupa** *de...*;

la el găina a apucat a cînta în casă – 1. *la el găina* **a apucat** 2. **a cînta** *în casă*;

dacă nu se acceptă predicativitatea infinitivului, atunci toate aceste succesiuni de verbe este convenabil să fie considerate predicate verbale compuse, ipoteza că infinitivul ar reprezenta forma substantivală a verbului – contradictorie și în formulare – cu funcția de complement sau subiect pe lîngă verbul precedent cu funcția de predicat verbal simplu fiind neacceptabilă.

Nu *reprezintă predicate verbale compuse* – chiar dacă au fost considerate ca atare – nici îmbinările *libere* conținînd nu două verbe, ci un verb „semiauxiliar" și un adjectiv de proveniență participială, în care acesta din urmă (pentru că se subordonează simultan și „numelui"-subiect, și verbului cu funcția de predicat verbal simplu) reprezintă funcția de atribut circumstanțial: *balanța* **trebuie** *echilibrată, cererea aceasta* **vine rezolvată** *de altcineva.*

EXISTE-T-IL PRÉDICAT VERBAL COMPOSÉ EN ROUMAIN?

RÉSUMÉ

Le terme *de prédicat verbal composé*, apparu en linguistique roumaine seulement dans la seconde moitié de notre siècle, est employé pour des réalités linguistiques variées, ce qui montre que **le concept** *de prédicat verbal composé* n'est pas suffisamment bien précisé. En admettant que *le prédicat verbal composé* est un cas particulier pas trop souvent rencontré du très fréquent *prédicat verbal* – par opposition terminologique – *simple*, qui est aussi le prototype du prédicat, il s'en suit que le concept de prédicat verbal composé peut être établi par référence au prédicat verbal simple. Si, au niveau sémantique, par le prédicat de la proposition type – qui principialement *correspond* au prédicat du jugement – on fait **une** *communication* sur le sujet, alors la communication sur le sujet faite par le prototype du prédicat grammatical, qui est le prédicat verbal simple, est constituée par **une** *notion verbale* („l'action" regardée comme processus), et la communication sur le sujet faite par le prédicat verbal composé contient deux *notions verbales*. L'association de deux notions verbales dans un seul prédicat grammatical, qui représente en effet l'une des exceptions à la règle générale (la deuxième exception, plus largement acceptée, étant rencontrée au prédicat nominal), a motivation grammaticale et sémantique. Nous nous rapportons au fait que, à côté de la composante sémantique (commune au

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

prédicat du jugement), le prédicat de la proposition suppose aussi une composante grammaticale, à savoir, la possibilité d'attribution formelle du verbe, *partie du discours par excellence prédicat*, au nominatif de la personne grammaticale du „nom", partie du discours par excellence sujet. De cette manière, quand *une forme flexionnelle* **verbale** *a la condition* **sémantique** *de la prédicativité, mais n'a pas celle* **grammaticale** *(c'est-à-dire qu'elle n'est pas personnelle)*, alors la forme verbale non–personnelle respective peut être associée à un autre verbe duquel elle reçoit la personne et les autres catégories grammaticales qui sont nécessaires à la fonction syntaxique de prédicat. Les verbes – *unanimement acceptés* – qui transfèrent aux modes non–personnels la personne et les autres catégories grammaticales nécessaires à la prédicativité sont *les auxiliaires* – maintenant totalement dépourvues de sens lexical, mais des verbes notionnels à l'origine –, qui sont possibles dans *le prédicat verbal simple*, sans conditionner, cependant, ce type de prédicat. Le transfert de la personne et des autres catégories grammaticales nécessaires à la prédicativité vers les modes non–personnels peut être fait, toutefois, aussi par des verbes qui au moment présent de la langue ont un sens lexical, ce qui nous détermine d'apprécier que les verbes respectifs – nommés *semi–auxiliaires* – peuvent être acceptés, à côté des modes non–personnels des verbes que nous considérons *de base*, comme des éléments composants du *prédicat verbal composé*. Ceci d'autant plus que, parfois, aux verbes semi–auxiliaires est ébauchée – en différents degrés – la tendance de désémantisation, cette chose pouvant constituer un argument en faveur de l'idée de processus qui se développe sous nos yeux, comparable au processus qui aux siècles et aux millénaires antérieurs ont donné naissance aux verbes auxiliaires. Donc, *nous comprenons par le prédicat verbal composé une variété du prédicat verbal qui contient, exceptionnellement, deux verbes notionnels, l'un* **semi–auxiliaire** *et un autre* **de base**, *grâce au fait que le verbe de base est à une forme flexionnelle non–personnelle, mais il reçoit la personne et les autres catégories grammaticales de la prédicativité du verbe semi–auxiliaire, qui se trouve à une forme flexionnelle personnelle.*

Le verbe de base, qui transmet l'information sémantique principale du prédicat verbal composé, peut se trouver seulement aux modes non–personnels totalement invariables, à savoir à l'infinitif sans la préposition–morphème *a*, au participe non-accordé en genre, en nombre et en cas ou au supin. Toutes ces formes modales non–personnelles appartiennent d'habitude aux verbes prédicatifs, le prédicat de la structure duquel elles font partie en se nommant *verbal composé*; parfois, cependant, c'est seulement la forme modale de l'infinitif sans *a* qui peut appartenir aux verbes copulatifs et alors le prédicat dont il fait partie de la structure à côté du semi–auxiliaire se nomme *nominal composé*.

Le verbe semi–auxiliaire, qui transmet l'information sémantique secondaire du prédicat verbal composé, indique la modalité, dans le sens de la possibilité ou de la nécessité (*a putea, a trebui, a fi, a avea*), ou l'aspect, dans le sens du commencement et de la fin de l'action (*a se apuca, a se pune, a termina, a sfîrşi, a conteni, a isprăvi, a înceta, a se opri*). Nous soulignons que ces verbes sont des semi–auxiliaires seulement lorsqu'ils se trouvent à un mode personnel et ils précèdent, dans l'ordre des mots objectif, un verbe de base à l'infinitif sans *a*, au participe nonaccordé ou au supin, ayant un rôle sémantique (ils contribuent avec leur sens lexical – insuffisant – à la réalisation du sens du prédicat verbal composé, de la même manière que le verbes copulatifs, toujours insuffisant sémantiquement, contribuent à la réalisation du sens du prédicat nominal), de même qu'un rôle grammatical (ils marquent la personne et les autres catégories grammaticales nécessaires à la prédicativité et pour le verbe de base, par ceci en ressemblant aux verbes auxiliaires).

Ainsi, à la question si en roumain il existe le prédicat verbal composé, nous considérons que la réponse est affirmative, cette réalité linguistique en se concrétisant dans des structures du type *omul* **poate vorbi, trebuie subliniat** *că..., multe* **sînt de spus**, *ea* **nu se apucă de plîns**, *ea*

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)

se pune pe sporovăit, *el* **termină de citit** *cartea*, *bunicul* **sfîrșește de spus** *povestea*, *copilul* **nu** *mai* **contenește din alergat**, *vecinii* **au isprăvit de bătut** *cu ciocanul*, *toți* **au încetat de spus**, *la ora opt* **s-a oprit din scris**).

*
* *

Si *l'argument* pour l'admission du prédicat verbal composé, qui contient une succession de deux verbes notionnels, est constitué par le fait que le verbe (notionnel) de base est à une forme flexionnelle qui ne peut pas s'attribuer seule au nominatif de la personne grammaticale du „nom"-sujet, mais l'attribution se réalise par le verbe notionnel semi–auxiliaire, alors **ne** *représentent* **pas** de prédicats verbaux composés toutes les combinaisons de deux verbes notionnels (éventuellement d'autres parties du discours de provenance verbale) qui, bien que considérées comme des prédicats verbaux composés dans la littérature de spécialité, *ne satisfont pas la condition–argument indiquée plus haut*. En d'autres mots, **ne** *sont* **pas** *des prédicats verbaux composés* les combinaisons libres contenant un verbe „semi–auxiliaire" et un subjonctif ou un présomptif (les types *poate să citească*, *trebuie să fi rîzînd*, où il y a deux prédicats verbaux simples; *poate* et *să citească*, *trebuie* et *să fi rîzînd*), la combinaison grammaticalisée faite de l'auxiliaire *a avea* à l'imparfait et le subjonctif d'un verbe quelconque (le type *avea să scrie* qui, en qualité de futur dans le passé, représente un prédicat verbal simple), la combinaison stable en contenant le verbe *a trage* + le subjonctif *să moară* (qui, comme toute combinaison stable, représente un prédicat verbal simple), les combinaisons libres qui contiennent un verbe „semi–auxiliaire" + l'infinitif avec *a* d'un vrebe quelconque (le type *nu-i era a lucra* où, tout en admettant le caractère personnel de l'infinitif, il existe deux propositions avec prédicat verbal simple: *nu-i era* et *a lucra*) et la combinaison libre faite d'un verbe „semi–auxiliaire" et un adjectif de provenance participiale (le type *balanța* **trebuie echilibrată**, où *trebuie* est un prédicat verbal simple, et *echilibrată* représente un complément du nom circonstanciel).

Facultatea de Litere
Universitatea „Al. I. Cuza"
Iași, Bulevardul Copou, nr. 11

BDD-A1355 © 1992-1993 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-15 02:40:48 UTC)